

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους (02. Dhammapada-
aṭṭhakathā)

14. Το κεφάλαιο για τον Βούδα (14. Buddhavaggo)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους

14. Buddhavaggo

1. Māradhītaravatthu

179-180. Yassa jitanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā bodhimaṇḍe viharanto māradhītaro ārabha kathesi. Desanaṃ pana sāvatthiyaṃ samuṭṭhāpetvā puna kururaṭṭhe māgaṇḍiyabrāhmaṇassa kathesi.

Kururaṭṭhe kira māgaṇḍiyabrāhmaṇassa dhītā māgaṇḍiyāyeva nāma ahosi uttamarūpadharā. Taṃ patthayamānā anekabrāhmaṇamahāsālā ceva khattiyamahāsālā ca “dhītaraṃ no detū”ti māgaṇḍiyassa pahīṇimsu. Sopi “na tumhe mayhaṃ dhītu anucchavikā”ti sabbe paṭikkhipateva. Athekadivasam satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento attano ñāṇajālassa anto pavitṭhaṃ māgaṇḍiyabrāhmaṇam disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti upadhārento brāhmaṇassa ca brāhmaṇiyā ca tiṇṇaṃ maggaphalānaṃ upanissayaṃ addasa. Brāhmaṇopi bahigāme nibaddhaṃ aggiṃ paricarati. Satthā pātova pattacīvaramādāya taṃ ṭhānaṃ agamāsī. Brāhmaṇo satthu rūpasiriṃ olokento “imasmiṃ loke iminā sadiso puriso nāma natthi, ayaṃ mayhaṃ dhītu anucchaviko, imassa me dhītaraṃ dassāmā”ti cintetvā satthāraṃ āha - “samaṇa, mama ekā dhītā atthi, ahaṃ tassā anucchavikaṃ purisaṃ apassanto taṃ na kassaci adāsīṃ, tvaṃ panassā anucchaviko, ahaṃ te dhītaraṃ pādapari-cārikaṃ katvā dātukāmo, yāva naṃ ānemi, tāva idheva tiṭṭhāhi”ti. Satthā tassa kathaṃ sutvā neva abhinandi, na paṭikkosi.

Brāhmaṇopi gehaṃ gantvā brāhmaṇiṃ āha - “bhoti, ajja me dhītu anucchaviko puriso diṭṭho, tassa naṃ dassāmā”ti dhītaraṃ alaṅkārapetvā ādāya brāhmaṇiyā saddhiṃ taṃ ṭhānaṃ agamāsī. Mahājanopi kutūhalajāto nikkhami. Satthā brāhmaṇena vuttaṭṭhāne aṭṭhatvā tattha padacetiyaṃ dassetvā aññasmiṃ ṭhāne aṭṭhāsī. Buddhānaṃ kira padacetiyaṃ “idaṃ asuko nāma passatū”ti adhiṭṭhahitvā akkantaṭṭhāneyeva paññāyati, sesaṭṭhāne taṃ passanto nāma natthi. Brāhmaṇo attanā saddhiṃ gacchamānāya brāhmaṇiyā “kahaṃ so”ti puṭṭho “imasmiṃ ṭhāne tiṭṭhāhīti taṃ avaca”nti olokento padavalañjaṃ disvā “idamassa pada”nti dassesi. Sā lakkhaṇamantakusalatāya “na idaṃ, brāhmaṇa, kāma-bhogino pada”nti vatvā brāhmaṇena, “bhoti, tvaṃ udakapātimhi susumāraṃ passasī, mayā so samaṇo diṭṭho ‘dhītaraṃ te dassāmī’ti vutto, tenāpi adhivāsita”nti vutte, “brāhmaṇa, kiñcāpi tvaṃ evaṃ vadesi, idaṃ pana nikkilesasseva pada”nti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhava,
Duṭṭhassa hoti sahasānupīlitaṃ;
Mūlhaṃ hoti avakaḍḍhitaṃ padaṃ,
Vivaṭṭacchadassa idamīdisaṃ pada”nti.

Atha naṃ brāhmaṇo, “bhoti, mā viravi, tuṇhībhūtāva ehī”ti gacchanto satthāraṃ disvā “ayaṃ so puriso”ti tassā dassetvā satthāraṃ upasaṅkamtivā, “samaṇa, dhītaraṃ te dassāmī”ti āha. Satthā “na me tava dhītāya attho”ti avatvā, “brāhmaṇa, ekaṃ te kāraṇaṃ kathessāmi, suṇissasi”ti vatvā “kathehi, bho samaṇa, suṇissāmī”ti vutte abhinikkhamanato paṭṭhāya atītaṃ āharitvā dassesi.

Tatrāyaṃ saṅkhepakathā - mahāsatto rajjasiriṃ pahāya kaṇṭakaṃ āruyha channasahāyo abhinikkhamanto nagaradvāre ṭhitena mārena “siddhattha, nivatta, ito te sattame divase cakkaratanaṃ pātubhavissatī”ti vutte, “ahametaṃ, māra, jānāmi, na me tenattho”ti āha. Atha kimatthāya nikkhamasīti? Sabbaññutaññāṇatthāyāti. “Tena hi sace ajjato paṭṭhāya kāmavitakkādīnaṃ ekampi vitakkaṃ vitakkessasi, jānissāmi te kattabba”nti āha. So tato paṭṭhāya otārāpekkho satta vassāni mahāsattaṃ anubandhi.

Satthāpi chabbassāni dukkarakārikaṃ caritvā paccattapurisakāraṃ nissāya bodhimūle sabbaññutaññāṇaṃ paṭivijjhitvā vimuttisukhaṃ paṭisaṃvedayamāno pañcamasattāhe ajapālanigrodhamūle nisīdi. Tasmim samaye māro “ahaṃ ettakaṃ kālaṃ anubandhitvā otārāpekkhopi imassa kiñci khalitaṃ nāddasaṃ, atikkanto idāni esa mama visaya”nti domanassappatto mahāmagge nisīdi. Athassa taṇhā aratī ragāti imā tisso dhītaro “pitā no na paññāyati, kahaṃ nu kho etarahī”ti olokayamānā taṃ tathā nisinnaṃ disvā upasaṅkamtivā “kasmā, tāta, dukkhī dummanosī”ti pucchimsu. So tāsāṃ tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ tā āhaṃsu - “tāta, mā cintayī, mayaṃ taṃ attano vase katvā ānessāmā”ti. “Na sakkā amma, esa kenaci vase kātunti. “Tāta, mayaṃ itthiyo nāma idāneva naṃ rāgapāsādīhi bandhitvā ānessāma, tumhe mā cintayitthā”ti satthāraṃ upasaṅkamtivā “pāde te, samaṇa, paricāremā”ti āhaṃsu. Satthā neva tāsāṃ vacanaṃ manasākāsi, na akkhīni ummīletvā olokesi.

Puna mārādhītaro “uccāvacā kho purisānaṃ adhippāyā, kesañci kumārikāsu pemaṃ hoti, kesañci paṭhamavaye ṭhitāsu, kesañci majjhimavaye ṭhitāsu, kesañci pacchimavaye ṭhitāsu, nānappakārehi taṃ palobhessāmā”ti ekekā kumārikavaṇṇādivasena sataṃ sataṃ attabhāve abhinimminivā kumāriyo, avijātā, sakiṃ vijātā, duvijātā, majjhimitthiyo, mahallakitthiyo ca hutvā chakkhattuṃ bhagavantaṃ upasaṅkamtivā “pāde te, samaṇa, paricāremā”ti āhaṃsu. Tampi bhagavā na manasākāsi yathā taṃ anuttare upadhisāṅkhaye vimuttoti. Atha satthā ettakenapi tā anugacchantiyo “apetha, kiṃ disvā evaṃ vāyamatha, evarūpaṃ nāma vītarāgānaṃ purato kātuṃ na vaṭṭati. Tathāgatassa pana rāgādayo pahīnā. Kena taṃ kāraṇena attano vasaṃ nessathā”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

179. “Yassa jitaṃ nāvajīyati,
Jitaṃ yassa noyāti koci loke;
Taṃ buddhamanantagocaraṃ,
Apadaṃ kena padena nessatha.

180. “Yassa jālinī visattikā,
Taṇhā natthi kuhiñci netave;
Taṃ buddhamanantagocaraṃ,
Apadaṃ kena padena nessathā”ti.

Tattha yassa jitaṃ nāvajīyatīti yassa sammāsambuddhassa tena tena maggena jitaṃ rāgādikilesajātaṃ puna asamudācaraṇato nāvajīyati, dujjitaṃ nāma na hoti. Noyātīti na uyyāti, yassa jitaṃ kilesajātaṃ rāgādīsu koci eko kilesopi loke pacchato vattī nāma na hoti, nānubandhatīti attho. Anantagocaranti anantārammaṇassa sabbaññutaññāṇassa vasena अपariyanta gocaraṃ. Kena padenāti yassa hi rāgapadādīsu ekapadampi atthi, taṃ tumhe tena padena nessatha. Buddhassa pana ekapadampi natthi, taṃ apadaṃ buddhaṃ tumhe kena padena nessatha.

Dutiyagāthāya taṇhā nāmesā saṃsibbitapariyonandhanaṭṭhena jālamassā atthītipi jālakārikātipi jālūpamātipi jālinī. Rūpādīsu ārammaṇesu visattatāya visattamanatāya visāharatāya visapupphatāya visaphalatāya visaparibhogatāya visattikā. Sā evarūpā taṇhā yassa kuhiñci bhava netuṃ natthi, taṃ tumhe apadaṃ buddhaṃ kena padena nessathāti attho.

Desanāvasāne bahūnaṃ devatānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Māradhītaropi tattheva antaradhāyimsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “māgaṇḍiya, ahaṃ pubbe imā tisso māradhītaro addasaṃ semhādīhi apalibuddhena suvaṇṇakkhandhasadisena attabhāvena samannāgatā, tadāpi methunasmiṃ chando nāhosiyeva. Tava dhītu sarīraṃ dvattiṃsākāraṇapaparipūraṃ bahivicitto viya asucighaṭo. Sace hi mama pādo asucimakkhito bhavye, ayañca ummāraṭṭhāne tiṭṭheyya, tathāpissā sarīre ahaṃ pāde na phuseyya”nti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca,
Nāhosi chando api methunasmiṃ;
Kimevidaṃ muttakarīsapuṇṇaṃ,
Pādāpi naṃ samphusituṃ na icche”ti.

Desanāvasāne ubhopi jayampatikā anāgāmiphale patiṭṭhahimsūti.

Māradhītaravatthu paṭhamāṃ.

2. Devorohaṇavatthu

181. Ye jhānapasutā dhīrāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā saṅkassanagaradvāre bahū devamanusse ārabba kathesi. Desanā pana rājagahe samuṭṭhitā.

Ekasmiñhi samaye rājagahaseṭṭhi parissayamocanattāñceva pamādena galitānaṃ ābharaṇādīnaṃ rakkhaṇattāñca jālakaraṇḍakaṃ parikkhipāpetvā gaṇḍāya udakakīlaṃ kīli. Atheko rattacandanarukkho gaṇḍāya uparītīre jāto gaṇḍodakena dhotamūlo patitvā tattha tattha pāsāṇesu saṃbhajjamāno vipakiri. Tato ekā ghaṭappamāṇā ghaṭikā pāsāṇehi ghaṃsiyamānā udakaūmīhi pothiyamānā maṭṭhā hutvā anupubbena vuyhamānā sevālapariyonaddhā āgantvā tassa jāle laggi. Seṭṭhi “kimeta”nti vatvā “rukkhaghaṭikā”ti sutvā taṃ āharāpetvā “kiṃ nāmeta”nti upadhāraṇattāṃ vāsikaṇṇena tacchāpesi. Tāvadeva alattakavaṇṇaṃ rattacandanaṃ paññāyi. Seṭṭhi pana neva sammādiṭṭhi na micchādiṭṭhi, majjhataḍḍhatuko. So cintesi - “mayhaṃ gehe rattacandanaṃ bahu, kiṃ nu kho iminā karissāmī”ti. Athassa etadahosi - “imasmiṃ loke ‘mayhaṃ arahanto mayhaṃ arahanto’ti vattāro bahū, ahaṃ ekaṃ arahantampi na passāmi. Gehe bhamaṃ yojetvā pattaṃ likhāpetvā sikkāya ṭhapetvā veḷuparamparāya saṭṭhihatthamatte

ākāse olambāpetvā ‘sace arahā atthi, imaṃ ākāsenāgantvā gaṇhātū’ti vakkhāmi. Yo taṃ gahessati, taṃ saputtadāro saraṇaṃ gamissāmī’ti. So cintitaniyāmeneva pattaṃ likhāpetvā veḷuparamparāya ussāpetvā “yo imasmiṃ loke arahā, so ākāsenāgantvā imaṃ pattaṃ gaṇhātū’ti āha.

Cha satthāro “amhākaṃ esa anucchaviko, amhākameva naṃ dehi”ti vadiṃsu. So “ākāsenāgantvā gaṇhathā”ti āha. Atha chaṭṭhe divase nigaṇṭho nāṭaputto antevāsike pesesi - “gacchatha, seṭṭhiṃ evaṃ vadetha - ‘amhākaṃ ācariyasseva anucchavikoyaṃ, mā appamattakassa kāraṇā ākāsenāgamaṇaṃ kari, dehi kira me taṃ patta”nti. Te gantvā seṭṭhiṃ tathā vadiṃsu. Seṭṭhi “ākāsenāgantvā gaṇhituṃ samatthova gaṇhātū’ti āha. Nāṭaputto sayaṃ gantukāmo antevāsikānaṃ saññaṃ adāsi - ‘ahaṃ ekaṃ hatthañca pādañca ukkhipitvā uppatitukāmo viya bhavissāmi, tumhe maṃ, ‘ācariya, kiṃ karotha, dārumayapattassa kāraṇā paṭicchannaṃ arahattaguṇaṃ mahājanassa mā dassayitthā’ti vatvā maṃ hatthesu ca pādesu ca gahetvā ākaḍḍhantā bhūmiyaṃ pāteyyāthā’ti. So tattha gantvā seṭṭhiṃ āha, “mahāseṭṭhi, mayhaṃ ayaṃ patto anucchaviko, aññesaṃ nānucchaviko, mā te appamattakassa kāraṇā mama ākāse uppatanaṃ rucci, dehi me patta”nti. Bhante, ākāse uppatitvā gaṇhathāti. Tato nāṭaputto “tena hi apetha apethā”ti antevāsike apanetvā “ākāse uppatissāmī”ti ekaṃ hatthañca pādañca ukkhipi. Atha naṃ antevāsikā, “ācariya, kiṃ nāmetaṃ karotha, chavassa lāmakassa dārumayapattassa kāraṇā paṭicchannaguṇena mahājanassa dassitena ko attho”ti taṃ hatthapādesu gahetvā ākaḍḍhitvā bhūmiyaṃ pātesuṃ. So seṭṭhiṃ āha - “ime, mahāseṭṭhi, uppatituṃ na denti, dehi me patta”nti. Uppatitvā gaṇhatha, bhanteti. Evaṃ titthiyā cha divasāni vāyavitvāpi taṃ pattaṃ na labhiṃsuyeva.

Sattame divase āyasmato mahāmoggallānassa ca āyasmato piṇḍolabhāradvājassa ca “rājagahe piṇḍāya carissāmā”ti gantvā ekasmiṃ piṭṭhipāsāṇe ṭhatvā cīvaraṃ pārupanākāle dhuttakā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “ambho pubbe cha satthāro loke ‘mayaṃ arahantamhā’ti vicariṃsu., Rājagahaseṭṭhino pana ajja sattamo divaso pattaṃ ussāpetvā ‘sace arahā atthi, ākāsenāgantvā gaṇhātū’ti vadantassa, ekopi ‘ahaṃ arahā’ti ākāse uppatanto natthi. Ajja no loke arahantānaṃ natthibhāvo ñāto”ti. Taṃ kathaṃ sutvā āyasmā mahāmoggallāno āyasmantaṃ piṇḍolabhāradvājaṃ āha - “sutaṃ te, āvuso bhāradvāja, imesaṃ vacanaṃ, ime buddhassa sāsanaṃ pariggaṇhantā viya vadanti. Tvañca mahiddhiko mahānubhāvo, gaccha taṃ pattaṃ ākāsenā gantvā gaṇhāhi”ti. Āvuso mahāmoggallāna, tvaṃ iddhimantānaṃ aggo, tvaṃ etaṃ gaṇhāhi, tayi pana aggaṇhante ahaṃ gaṇhissāmīti. “Gaṇhāvuso”ti vutte āyasmā piṇḍolabhāradvājo abhiññāpādakaṃ catutthajjhānaṃ samāpajjitvā uttāya tigāvutaṃ piṭṭhipāsāṇaṃ pādantena paṭicchādento tulapicu viya ākāse uttāpetvā rājagahanagarassa upari sattakkhattuṃ anupariyāyi. So tigāvutapamaṇassa nagarassa pidhānaṃ viya paññāyi. Nagaravāsino “pāsāṇo no avattharitvā gaṇhātī”ti bhītā suppādīni matthake katvā tattha tattha nilīyīṃsu. Sattame vāre thero piṭṭhipāsāṇaṃ bhinditvā attānaṃ dassesi. Mahājano therāṃ disvā, “bhante piṇḍolabhāradvāja, tava pāsāṇaṃ daḷhaṃ katvā gaṇha, mā no sabbe nāsayī”ti. Thero pāsāṇaṃ pādantena khipitvā vissajjesi. So gantvā yathāṭṭhāneyeva patiṭṭhāsi. Thero seṭṭhissa gehamatthake aṭṭhāsi. Taṃ disvā seṭṭhi urena nipajjitvā “otaratha sāmī”ti vatvā ākāsaṃ otiṇṇaṃ therāṃ nisīdāpetvā pattaṃ otārāpetvā catumadhurapuṇṇaṃ katvā therassa adāsi. Thero pattaṃ gahetvā vihārābhimukho

pāyāsi. Athassa ye araṇṇagatā vā suṇṇāgāragatā vā taṃ pāṭihāriyaṃ nāddasaṃsu. Te sannipatitvā, “bhante, amhākampi pāṭihāriyaṃ dassehi”ti therāṃ anubandhiṃsu. So tesāṃ tesāṃ pāṭihāriyaṃ dassetvā vihāraṃ agamāsi.

Satthā taṃ anubandhitvā unnādentassa mahājanassa saddaṃ sutvā, “ānanda, kasseso saddo”ti pucchitvā, “bhante, piṇḍolabhāradvājena ākāse uppatitvā candanapatto gahito, tassa santike eso saddo”ti sutvā bhāradvājaṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tayā evaṃ kata”nti pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte, “kasmā te, bhāradvāja, evaṃ kata”nti therāṃ garahitvā taṃ pattaṃ khaṇḍākhaṇḍaṃ bhedāpetvā bhikkhūnaṃ añjanapisanattāya dāpetvā pāṭihāriyassa akaraṇattāya sāvakānaṃ sikkhāpadaṃ paññāpesi.

Titthiyā “samaṇo kira gotamo taṃ pattaṃ bhedāpetvā pāṭihāriyassa akaraṇattāya sāvakānaṃ sikkhāpadaṃ paññāpesi”ti sutvā “samaṇassa gotamassa sāvakā paññattaṃ sikkhāpadaṃ jīvita hetupi nātikkamanti, samaṇopi gotamo taṃ rakkhissateva. Idāni amhehi okāso laddho”ti nagaravīthīsu ārocentā vicariṃsu “mayaṃ attano guṇaṃ rakkhantā pubbe dārumayapattassa kāraṇā attano guṇaṃ mahājanassa na dassayimhā, samaṇassa gotamassa sāvakā pattakamattassa kāraṇā attano guṇaṃ mahājanassa dassesuṃ. Samaṇo gotamo attano paṇḍitatāya pattaṃ bhedāpetvā sikkhāpadaṃ paññāpesi, idāni mayaṃ teneva saddhiṃ pāṭihāriyaṃ karissāmā”ti.

Rājā bimbisāro taṃ kathaṃ sutvā satthu santikaṃ gantvā “tumhehi kira, bhante, pāṭihāriyassa akaraṇattāya sāvakānaṃ sikkhāpadaṃ paññatta”nti? “Āma, mahārājā”ti. Idāni titthiyā “tumhehi saddhiṃ pāṭihāriyaṃ karissāmā”ti vadanti, kiṃ idāni karissathāti? “Tesu karontesu karissāmi, mahārājā”ti. Nanu tumhehi sikkhāpadaṃ paññattanti. Nāhaṃ, mahārāja, attano sikkhāpadaṃ paññāpesiṃ, taṃ mameva sāvakānaṃ paññattanti. Tumhe tṭhapetvā aññattha sikkhāpadaṃ paññattaṃ nāma hoti, bhanteti. Tena hi, mahārāja, tamevettha paṭipucchāmi, “atthi pana te, mahārāja, vijite uyyāna”nti. “Atthi, bhante”ti. “Sace te, mahārāja, uyyāne mahājano ambādīni khādeyya, kimassa kattabba”nti? “Daṇḍo, bhante”ti. “Tvāṃ pana khādituṃ labhasi”ti? “Āma, bhante, mayhaṃ daṇḍo natthi, ahaṃ attano santakaṃ khādituṃ labhāmī”ti. “Mahārāja, yathā tava tiyojanasatike rajje āṇā pavattati, attano uyyāne ambādīni khādantassa daṇḍo natthi, aññesaṃ atthi, evaṃ mamapi cakkavālakoṭisatasahassee āṇā pavattati, attano sikkhāpadapaññattiyā atikkamo nāma natthi, aññesaṃ pana atthi, karissāmahaṃ pāṭihāriya”nti. Titthiyā taṃ kathaṃ sutvā “idānamhā natthā, samaṇena kira gotamena sāvakānaṃyeva sikkhāpadaṃ paññattaṃ, na attano. Sayameva kira pāṭihāriyaṃ kattukāmo, kiṃ nu kho karomā”ti mantayimṃsu.

Rājā satthāraṃ pucchi - “bhante, kadā pāṭihāriyaṃ karissathā”ti. “Ito catumāsaccayena āsāḥhipuṇṇamāyaṃ, mahārājā”ti. “Kattha karissatha, bhante”ti? “Sāvatthiṃ nissāya, mahārājā”ti. “Kasmā pana satthā evaṃ dūraṭṭhānaṃ apadisī”ti? “Yasmā taṃ sabbabuddhānaṃ mahāpāṭihāriyakaraṇattānaṃ, apica mahājanassa sannipātanattāyapi dūraṭṭhānameva apadisī”ti. Titthiyā taṃ kathaṃ sutvā “ito kira catunnaṃ māsānaṃ accayena samaṇo gotamo sāvatthiyaṃ pāṭihāriyaṃ karissati, idāni taṃ amuñcitvāva anubandhissāma, mahājano amhe disvā ‘kiṃ ida’nti pucchissati. Athassa vakkhāma ‘mayaṃ samaṇena gotamena saddhiṃ pāṭihāriyaṃ karissāmā’ti vadimhā. So palāyati, mayamassa palāyituṃ adatvā anubandhāmā”ti. Satthā rājagahe piṇḍāya caritvā nikkhami. Titthiyāpissa pacchatova nikkhamitvā

bhattakiccatthāne vasanti. Vasitatthāne punadivase pātarāsaṃ karonti. Te manussehi “kimida”nti pucchitā heṭṭhā cintitaniyāmeneva ārocesuṃ. Mahājanopi “pāṭihāriyaṃ passissāmā”ti anubandhi.

Satthā anupubbena sāvatthiṃ pāpuṇi. Titthiyāpi tena saddhiṃyeva gantvā upaṭṭhāke samādapetvā sataṣaṣsaṃ labhitvā khadirathambhehi maṇḍapaṃ kāretvā nīluppalehi chādāpetvā “idha pāṭihāriyaṃ karissāmā”ti nisīdiṃsu. Rājā pasenadi kosalo satthāraṃ upasaṅkamtivā, “bhante, titthiyehi maṇḍapo kārīto, ahampi tumhākaṃ maṇḍapaṃ karissāmī”ti. “Alaṃ, mahārāja, atthi mayhaṃ maṇḍapakārako”ti. “Bhante, maṃ ṭhapetvā ko añño kātuṃ sakkhissatī”ti? “Sakko, devarājā”ti. “Kahaṃ pana, bhante, pāṭihāriyaṃ karissathā”ti? “Kaṇḍambarukkhāmūle, mahārāja”ti. Titthiyā “ambarukkhāmūle kira pāṭihāriyaṃ karissatī”ti sutvā attano upaṭṭhākānaṃ ārocetvā yojanabbhantare ṭhāne antamaso tadahujātampi ambapotakaṃ uppāṭetvā araṇṇe khīpāpesuṃ.

Satthā āsāḷhipuṇṇamadivase antonagaraṃ pāvīsi. Raññopi uyyānapālo kaṇḍo nāma ekaṃ piṅgalakipillikehi katapattapuṭassa antare mahantaṃ ambapakkaṃ disvā tassa gandharasalobhena sampatante vāyase palāpetvā rañño khādanatthāya ādāya gacchanto antarāmagge satthāraṃ disvā cintesi - “rājā imaṃ ambaṃ khāditvā mayhaṃ aṭṭha vā soḷasa vā kahāpaṇe dadeyya, taṃ me ekattabhāvepi jīvitavuttiyā nālaṃ. Sace panāhaṃ satthu imaṃ dassāmi, avassaṃ taṃ me dīghakālaṃ hitāvahaṃ bhavissatī”ti. So taṃ ambapakkaṃ satthu upanāmesi. Satthā ānandattheraṃ olokesi. Athassa thero catumahārājadattiyaṃ pattaṃ nīharitvā hatthe ṭhapesi. Satthā pattaṃ upanāmetvā ambapakkaṃ paṭiggahetvā tattheva nisīdanākāraṃ dassesi. Thero cīvaraṃ paññāpetvā adāsi. Athassa tasmiṃ nisinne thero pāṇiyaṃ parissāvetvā ambapakkaṃ madditvā pānakaṃ katvā adāsi. Satthā ambapānakaṃ pivitvā kaṇḍaṃ āha - “imaṃ ambaṭṭhiṃ idheva paṃsuṃ viyūhitvā ropehī”ti. So tathā akāsi. Satthā tassa upari hatthaṃ dhovi. Hatthe dhovitamatteyyeva naṅgalasīsamattakkhandho hutvā ubbedhena paṇṇāsahattho ambarukkho utṭhahi. Catūsu disāsu ekekā, uddhaṃ ekāti pañca mahāsākhā paṇṇāsahatthā ahesuṃ. So tāvadeva pupphaphalasañchanno hutvā ekekasmīṃ ṭhāne paripakkaambapiṇḍidharo ahosi. Pacchato āgacchantā bhikkhū ambapakkāni khādanā eva āgamiṃsu. Rājā “evarūpo kira ambarukkho utṭhito”ti sutvā “mā naṃ koci chindī”ti ārakkhaṃ ṭhapesi. So pana kaṇḍena ropitattā kaṇḍambarukkhoteva paññāyi. Dhuttakāpi ambapakkāni khāditvā “hare duṭṭhatitthiyā ‘samaṇo kira gotamo kaṇḍambarukkhāmūle pāṭihāriyaṃ karissatī’ti tumhehi yojanabbhantare tadahujātāpi ambapotakā uppāṭāpitā, kaṇḍambo nāma aya”nti vatvā te ucchiṭṭhaambaṭṭhihi pahariṃsu.

Sakko vātavalāhakaṃ devaputtaṃ āṇāpesi “titthiyānaṃ maṇḍapaṃ vātehi uppāṭetvā ukkārabhūmiyaṃ khīpāpehī”ti. So tathā akāsi. Sūriyampi devaputtaṃ āṇāpesi “sūriyamaṇḍalaṃ nikaḍḍhanto tāpehī”ti. So tathā akāsi. Puna vātavalāhakaṃ āṇāpesi “vātamaṇḍalaṃ utṭhāpento yāhī”ti. So tathā karonto titthiyānaṃ paggharitasedasarīre rajovaṭṭiyā okiri. Te tambamattikasadisā ahesuṃ. Vassavalāhakampi āṇāpesi “mahantāni bindūni pātehi”ti. So tathā akāsi. Atha nesam kāyo kabaragāvisadiso ahosi. Te nigaṇṭhā lajjamānā hutvā sammukhasammukhatṭhāneneva palāyiṃsu. Evaṃ palāyantesu purāṇakassapassa upaṭṭhāko eko kassako “idāni me ayyānaṃ pāṭihāriyakaraṇavelā, gantvā pāṭihāriyaṃ passissāmī”ti goṇe vissajjetvā pātova ābhataṃ yāgukuṭaṇceva yottakaṇca gahetvā āgacchanto purāṇaṃ tathā palāyantaṃ disvā, bhante, ajja ‘ayyānaṃ pāṭihāriyaṃ

passissāmī'ti āgacchāmi, tumhe kahaṃ gacchathā'ti. Kiṃ te pāṭihāriyena, imaṃ kuṭaṇca yottaṇca dehīti. So tena dinnam kuṭaṇca yottaṇca ādāya nadītīraṃ gantvā kuṭam yottena attano gīvāya bandhitvā lajjanto kiñci akathetvā rahade patitvā udakapubbuḷe utṭhāpento kālam katvā avīcimhi nibbatti.

Sakko ākāse ratanacaṅkamaṃ māpesi. Tassa ekā koṭi pācīnacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṃ ahosi, ekā pacchimacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṃ. Satthā sannipatitāya chattimsayojanikāya parisāya vaḍḍhamānakacchāyāya "idāni pāṭihāriyakaraṇavelā'ti gandhakuṭito nikkhamitvā pamukhe aṭṭhāsi. Atha naṃ gharaṇī nāma iddhimantī ekā anāgāmiupāsikā upasaṅkamtvā, "bhante, mādisāya dhītari vijjamānāya tumhākaṃ kilamanakiccaṃ natthi, ahaṃ pāṭihāriyaṃ karissāmī'ti āha. "Kathaṃ tvaṃ karissasi, gharaṇī'ti? "Bhante, ekasmiṃ cakkavāḷagabbhe mahāpathaviṃ udakaṃ katvā udakasakuṇikā viya nimujjitvā pācīnacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṃ attānaṃ dassessāmi, tathā pacchimauttaradakkhiṇacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṃ, tathā majjhe". Mahājano maṃ disvā "kā esā'ti vutte vakkhati "gharaṇī nāmesā, ayaṃ tāva ekissā itthiyā ānubhāvo, buddhānubhāvo pana kīdiso bhavissatī'ti. Evaṃ titthiyā tumhe adisvāva palāyissantīti. Atha naṃ satthā "jānāmi te gharaṇī evarūpaṃ pāṭihāriyaṃ kātuṃ samatthabhāvaṃ, na panāyaṃ tavatthāya baddho mālāpuṭo'ti vatvā paṭikkhipi. Sā "na me satthā anujānāti, addhā mayā uttaritaraṃ pāṭihāriyaṃ kātuṃ samattho añño atthī'ti ekamantaṃ aṭṭhāsi. Satthāpi "evameva tesam guṇo pākaṭo bhavissatīti evaṃ chattimsayojanikāya parisāya majjhe sīhanādaṃ nadissatī'ti maññamāno aparepi pucchi - "tumhe kathaṃ pāṭihāriyaṃ karissathā'ti. Te "evaṇca evaṇca karissāma, bhante'ti satthu purato ṭhitāva sīhanādaṃ nadimsu. Tesu kira cūḷaanāthapiṇḍiko "mādisa anāgāmiupāsake putte vijjamāne satthu kilamanakiccaṃ natthī'ti cintetvā "ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmī'ti vatvā "kathaṃ karissasī'ti puṭṭho "ahaṃ, bhante, dvādasayojanikaṃ brahmattabhāvaṃ nimminitvā imissā parisāya majjhe mahāmeghagajjitasadisena saddena brahmaapphoṭanaṃ nāma apphoṭessāmī'ti. Mahājano "kiṃ nāmeso saddo'ti pucchitvā "cūḷaanāthapiṇḍikassa kira brahmaapphoṭanasaddo nāmā'ti vakkhati. Titthiyā "gahapatikassa kira tāva eso ānubhāvo, buddhānubhāvo kīdiso bhavissatī'ti tumhe adisvāva palāyissantīti. Satthā "jānāmi te ānubhāva'nti tassapi tatheva vatvā pāṭihāriyakaraṇaṃ nānujāni.

Athekā paṭisambhidappattā sattavassikā cīrasāmaṇerī kira nāma satthāraṃ vanditvā "ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmī'ti āha. "Kathaṃ karissasi cīre'ti? "Bhante, sineruṇca cakkavāḷapabbataṇca himavantaṇca āharitvā imasmiṃ ṭhāne paṭipāṭiyā ṭhapetvā ahaṃ haṃsasakuṇī viya tato tato nikkhamitvā asajjamānā gamissāmi, mahājano maṃ disvā "kā esā'ti pucchitvā 'cīrasāmaṇerī'ti vakkhati. Titthiyā 'sattavassikāya tāva sāmaṇeriyā ayamānubhāvo, buddhānubhāvo kīdiso bhavissatī'ti tumhe adisvāva palāyissantī'ti. Ito paraṃ evarūpāni vacanāni vuttānusāreneva veditabbāni. Tassāpi bhagavā "jānāmi te ānubhāva'nti vatvā pāṭihāriyakaraṇaṃ nānujāni. Atheko paṭisambhidappatto khīṇāsavo cundasāmaṇero nāma jātiyā sattavassiko satthāraṃ vanditvā "ahaṃ bhagavā pāṭihāriyaṃ karissāmī'ti vatvā "kathaṃ karissasī'ti puṭṭho āha - "ahaṃ, bhante, jambudīpassa dhajabhūtaṃ mahājamburukkhaṃ khandhe gahetvā cāletvā mahājambupesio āharitvā imaṃ parisam khādāpessāmi, pāricchattakakusumāni ca āharitvā tumhe vandissāmī'ti. Satthā "jānāmi te ānubhāva'nti tassa pāṭihāriyakaraṇaṃ paṭikkhipi.

Atha uppalavaṇṇā therī satthāraṃ vanditvā “ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmī”ti vatvā “kathaṃ karissasī”ti puṭṭhā āha - “ahaṃ, bhante, samantā dvādasayojanikaṃ parisāṃ dassetvā āvaṭṭato chaṭṭimsayojanāya parisāya parivuto cakkavattirājā hutvā āgantvā tumhe vandissāmī”ti. Satthā “jānāmi te ānubhāva”nti tassāpi pāṭihāriyakaraṇaṃ paṭikkhipi. Atha mahāmoggallānatthero bhagavantaṃ vanditvā “ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmī”ti vatvā “kathaṃ karissasī”ti puṭṭho āha - “ahaṃ, bhante, sinerupabbatarājānaṃ dantantare ṭhapetvā māsaśāpabījaṃ viya khādissāmī”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasī”ti? “Imaṃ mahāpathaviṃ kaṭasārakaṃ viya saṃvelltivā aṅgulantare nikkhipissāmī”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasī”ti? “Mahāpathaviṃ kulālacakkaṃ viya parivattetvā mahājanaṃ pathavojaṃ khādāpessāmī”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasī”ti? “Vāmahatthe pathaviṃ katvā ime satte dakkhiṇahatthena aññasmim dīpe ṭhapessāmī”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasī”ti? “Sineruṃ chattaḍaṇḍaṃ viya katvā mahāpathaviṃ ukkhipitvā tassupari ṭhapetvā chattaḥattho bhikkhu viya ekahatthenādāya ākāse caṅkamissāmī”ti. Satthā “jānāmi te ānubhāva”nti tassāpi pāṭihāriyakaraṇaṃ nānujāni. So “jānāti maññe satthā mayā uttaritaraṃ pāṭihāriyaṃ kātuṃ samattha”nti ekamantaṃ atṭhāsi.

Atha naṃ satthā “nāyaṃ moggallānaṃ tavatthāya baddho bālāpuṭo. Ahañhi asamaḍhuro, mama dhuraṃ añño vahituṃ samattho nāma natthi. Anacchariyametaṃ, yaṃ idāni mama dhuraṃ vahituṃ samattho nāma bhavēyya. Ahetukatiracchānayaṇiyaṃ nibbattakālepi mama dhuraṃ añño vahituṃ samattho nāma nāhosiyevā”ti vatvā “kadā pana, bhante”ti therena puṭṭho atītaṃ āharitvā -

“Yato yato garu dhuraṃ, yato gambhīravattanī;
Tadāssu kaṇhaṃ yuñjanti, svāssu taṃ vahate dhura”nti. -

Idaṃ kaṇhausabhajātakaṃ vitthāretvā puna tameva vatthuṃ visesetvā dassento -

“Manuññaṃeva bhāseyya, nāmanuññaṃ kudācanaṃ;
Manuññaṃ bhāsamānassa, garuṃ bhāraṃ udaddhari;
Dhanañca naṃ alābhesi, tena cattamano ahū”ti. -

Idaṃ nandivīsālajātakaṃ vitthāretvā kathesi. Kathetvā ca pana satthā ratanacaṅkamaṃ abhiruhi, purato dvādasayojanikā parisā ahosi tathā pacchato ca uttarato ca dakkhiṇato ca. Ujukaṃ pana catuvīsatiyojanikāya parisāya majjhe bhagavā yamakaḥpāṭihāriyaṃ akāsi.

Taṃ pālito tāva evaṃ veditabbaṃ - katamaṃ tathāgatassa yamakaḥpāṭihāriye ñāṇaṃ? Idaṃ tathāgato yamakaḥpāṭihāriyaṃ karoti asādhāraṇaṃ sāvakehi, uparimakāyato aggikkhandho pavattati, heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Heṭṭhimakāyato aggikkhandho pavattati, uparimakāyato udakadhārā pavattati. Puratthimakāyato, pacchimakāyato; pacchimakāyato, puratthimakāyato; dakkhiṇaakkhito, vāmaakkhito; vāmaakkhito, dakkhiṇaakkhito; dakkhiṇakaṇṇasotato, vāmakaṇṇasotato; vāmakaṇṇasotato, dakkhiṇakaṇṇasotato; dakkhiṇanāsikāsotato, vāmanāsikāsotato; vāmanāsikāsotato, dakkhiṇanāsikāsotato; dakkhiṇaamsakūṭato, vāmaamsakūṭato; vāmaamsakūṭato, dakkhiṇaamsakūṭato; dakkhiṇahatthato, vāmahatthato; vāmahatthato, dakkhiṇahatthato; dakkhiṇapassato, vāmapassato; vāmapassato, dakkhiṇapassato; dakkhiṇapādato, vāmapādato; vāmapādato, dakkhiṇapādato; aṅgulaṅgulehi, aṅgulantarikāhi; aṅgulantarikāhi, aṅgulaṅgulehi; ekekalomakūpato aggikkhandho pavattati, ekekalomato udakadhārā pavattati.

Ekekalomato aggikkhandho pavattati, ekekalomakūpato udakadhārā pavattati channaṃ vaṇṇānaṃ nīlānaṃ pītakānaṃ lohitaṅkānaṃ odātānaṃ mañjetthānaṃ pabhassarānaṃ. Bhagavā caṅkamati, buddhanimmito tiṭṭhati vā nisīdati vā seyyaṃ vā kappeti...pe... nimmito seyyaṃ kappeti, bhagavā caṅkamati vā tiṭṭhati vā nisīdati vā. Idaṃ tathāgatassa yamakaṇḍāhāriye ñāṇanti.

Idaṃ pana pāṭihāriyaṃ bhagavā tasmim caṅkame caṅkamitvā akāsi. Tassa tejokasiṇasamāpattivasena uparimakāyato aggikkhandho pavattati, āpokasiṇasamāpattivasena heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Na pana udakadhārāya pavattanaṭṭhānato aggikkhandho pavattati, aggikkhandhassa pavattanaṭṭhānato udakadhārā pavattatīti dassetuṃ “heṭṭhimakāyato uparimakāyato”ti vuttaṃ. Eseva nayo sabbapadesu. Aggikkhandho panettha udakadhārāya asammisso ahosi, tathā udakadhārā aggikkhandhena. Ubhayampi kira cetā yāva brahmalokā uggantvā cakkavāḷamukhavaṭṭiyaṃ patati. “Channaṃ vaṇṇāna”nti vuttā panassa chabbaṇṇaramsiyo ghaṭehi āsiñcamānaṃ vilīnasuvaṇṇaṃ viya yantanālikato nikkhantasuvaṇṇarasadhārā viya ca ekacakkavāḷagabbhato uggantvā brahmalokaṃ āhacca paṭinivattitvā cakkavāḷamukhavaṭṭimeva gaṇhiṃsu. Ekacakkavāḷagabbhaṃ vaṅkagopānasikaṃ viya bodhigharaṃ ahosi ekālokaṃ.

Taṃdivasaṃ satthā caṅkamitvā pāṭihāriyaṃ karonto antarantarā mahājanassa dhammaṃ kathesi. Kathento ca janaṃ nirassāsaṃ akatvā tassa assāsavāraṃ deti. Tasmim khaṇe mahājano sādhuṅkāraṃ pavattesi. Tassa sādhuṅkārapavattanakāle satthā tāvamahatiyā parisāya cittaṃ olokento ekekassa soḷasannaṃ ākāraṃ vasena cittācāraṃ aññāsi. Evaṃ lahukaparivattaṃ buddhānaṃ cittaṃ. Yo yo yasmiṅca dhamme yasmiṅca pāṭihāre pasanno, tassa tassa ajjhāsayavaseneva dhammañca kathesi, pāṭihārañca akāsi. Evaṃ dhamme desiyamāne pāṭihāre ca kariyamāne mahājanassa dhammābhisamayo ahosi. Satthā pana tasmim samāgame attano manaṃ gahetvā aññaṃ pañhaṃ pucchituṃ samatthaṃ adisvā nimmitabuddhaṃ māpesi. Tena pucchitaṃ pañhaṃ satthā vissajjesi, satthārā pucchitaṃ so vissajjesi. Bhagavato caṅkamanakāle nimmito ṭhānādīsu aññataraṃ kappesi, nimmitassa caṅkamanakāle bhagavā ṭhānādīsu aññataraṃ kappesi. Tamatthaṃ dassetuṃ “nimmito caṅkamati vā”tiādi vuttaṃ. Evaṃ karontassa satthu pāṭihāriyaṃ disvā dhammakathaṃ sutvā tasmim samāgame vīsatiyā paṇakoṭīnaṃ dhammābhisamayo ahosi.

Satthā pāṭihāraṃ karontova “kattha nu kho atītabuddhā idaṃ pāṭihāraṃ katvā vassaṃ upentī”ti āvajjetvā “tāvatimsabhavane vassaṃ upagantvā mātu abhidhammapiṭakaṃ desentī”ti disvā dakkhiṇapādaṃ ukkhipitvā yugandharamatthake ṭhapetvā itaraṃ pādaṃ ukkhipitvā sinerumatthake ṭhapesi. Evaṃ atṭhasaṭṭhiyojanasatasahassaṭṭhāne tayo padavārā ahesuṃ, dve pādachiddāni. Satthā pādaṃ pasāretvā akkamīti na sallakhetabbaṃ. Tassa hi pādukkhipanakāleyeva pabbatā pādamūlaṃ āgantvā sampatiṇchhiṃsu, satthārā akkamanakāle te pabbatā uṭṭhāya sakatṭhāneyeva atṭhaṃsu. Sakko satthāraṃ disvā cintesi - “paṇḍukambalasilāya maññe satthā imaṃ vassāvāsaṃ upessati, bahūnañca devatānaṃ upakāro bhavissati, satthari panettha vassāvāsaṃ upagate añña devatā hatthampi ṭhapetuṃ na sakkhissanti. Ayaṃ kho pana paṇḍukambalasilā dīghato saṭṭhiyojanā, vitthārato paṇṇāsayaṃjanā, puthulato pannarasayaṃjanā, satthari nisinnepi tucchaṃ bhavissati”ti. Satthā tassa ajjhāsayam veditvā attano saṅghāṭiṃ silāsaṃ paṭicchādayamānaṃ khipi. Sakko cintesi - “cīvaraṃ tāva paṭicchādayamānaṃ khipi, sayaṃ pana parittake ṭhāne nisīdissati”ti.

Satthā tassa ajjhāsayaṃ viditvā nīcapīṭhakaṃ mahāpaṃsukūliko viya paṇḍukambalasilaṃ antocīvarabhogeyeva katvā nisīdi. Mahājanopi taṃkhaṇaṇṇeva satthāraṃ olokeno nāddasa, candassa atthaṅgamitakālo viya sūriyassa ca atthaṅgamitakālo viya ahosi. Mahājano -

“Gato nu cittaṃkūṭaṃ vā, kelāsaṃ vā yugandharaṃ;
Na no dakkhemu sambuddhaṃ, lokajetṭhaṃ narāsabha”nti. -

Imaṃ gāthaṃ vadanto paridevi. Apare “satthā nāma pavivekarato, so ‘evarūpāya me parisāya evarūpaṃ pāṭihīraṃ kata’nti lajjāya aññaṃ raṭṭhaṃ vā janapadaṃ vā gato bhavissati, na dāni taṃ dakkhissāmā”ti paridevantā imaṃ gāthamāhaṃsu -

“Pavivekarato dhīro, nimaṃ lokaṃ punehiti;
Na no dakkhemu sambuddhaṃ, lokajetṭhaṃ narāsabha”nti.

Te mahāmoggallānaṃ pucchiṃsu - “kahaṃ, bhante, satthā”ti? So sayāṃ jānantopi “paresampi guṇā pākaṭā hontū”ti ajjhāsayaṃ “anuruddhaṃ pucchathā”ti āha. Te therāṃ tathā pucchiṃsu - “kahaṃ, bhante, satthā”ti? Tāvatimsabhavane paṇḍukambalasilāyaṃ vassaṃ upagantvā mātu abhidhammapiṭakaṃ desetum gatoti. “Kadā āgamissati, bhante”ti? “Tayo māse abhidhammapiṭakaṃ desetvā mahāpavāraṇadivase”ti. Te “satthāraṃ adisvā na gamissāmā”ti tattheva khandhāvāraṃ bandhiṃsu. Ākāsameva kira nesaṃ chadanaṃ ahosi. Tāya ca mahatīyā parisāya sarīranighaṃso nāma na paññāyi, pathavī vivaraṃ adāsi, sabbattha parisuddhameva bhūmitalaṃ ahosi.

Satthā paṭhamameva moggallānattheraṃ avoca - “moggallāna, tvaṃ etissāya parisāya dhammaṃ deseyyāsi, cūlaanāthapiṇḍiko āhāraṃ dassatī”ti. Tasmā taṃ temāsaṃ cūlaanāthapiṇḍikova tassā parisāya yāpanaṃ yāgubhattaṃ khādanīyaṃ tambilatelaṃ gandhamālāpilandhanāni ca adāsi. Mahāmoggallāno dhammaṃ desesi, pāṭihāriyadassanatthaṃ āgatāgatehi puṭṭhapañhe ca vissajjesi. Satthārampi mātu abhidhammadesanatthaṃ paṇḍukambalasilāyaṃ vassaṃ upagataṃ dasasahassacakkavāḷadevatā parivārayiṃsu. Tena vuttaṃ -

“Tāvatimse yadā buddho, silāyaṃ paṇḍukambale;
Pāricchattakamūlamhi, vihāsi purisuttamo.

“Dasasu lokadhātūsu, sannipatitvāna devatā;
Payirupāsanti sambuddhaṃ, vasantaṃ nāgamuddhani.

“Na koci devo vaṇṇena, sambuddhassa virocati;
Sabbe deve atikkamma, sambuddhova virocatī”ti.

Evam sabbā devatā attano sarīrappabhāya abhibhavitvā nisinnassa panassa mātā tusitavimānato āgantvā dakkhiṇapasse nisīdi. Indakopi devaputto āgantvā dakkhiṇapasseyeva nisīdi, añkuro vāmapasse nisīdi. So mahesakkhāsu devatāsu sannipatantīsu apagantvā dvādasayojanike ṭhāne okāsaṃ labhi, indako tattheva nisīdi. Satthā te ubhopi oloketvā attano sāsane dakkhiṇeyyapuggalānaṃ dinnadānassa mahapphalabhāvaṃ ñāpetukāmo evamāha - “añkura, tayā dīghamantare dasavassasahassaparimāṇakāle dvādasayojanikaṃ uddhanapantiṃ katvā mahādānaṃ dinnam, idāni mama samāgamaṃ āgantvā dvādasayojanike ṭhāne okāsaṃ labhi, kiṃ nu kho ettha kāraṇa”nti? Vuttampi cetam -

“Oloketvāna sambuddho, añkurañcāpi indakaṃ;
Dakkhiṇeyyaṃ sambhāvento, idaṃ vacanamabravi.

“Mahādānaṃ tayā dinnāṃ, añkura dīghamantare;
Atidūre nisinnosi, āgaccha mama santike”ti.

So saddho pathavītaṃ pāpuṇi. Sabbāpi naṃ sā parisā assosi. Evaṃ vutte -

“Codito bhāvitattena, añkuro etamabravi;
Kiṃ mayhaṃ tena dānena, dakkhiṇeyyena suññataṃ.

“Ayaṃ so indako yakkho, dajjā dānaṃ parittakaṃ;
Atirocati amhehi, cando tārāgaṇe yathā”ti.

Tattha dajjāti datvā. Evaṃ vutte satthā indakaṃ āha - “indaka, tvaṃ mama dakkhiṇapasse nisinno, kasmā anapagantvāva nisīdasī”ti? So “ahaṃ, bhante, sukhetta appakabījaṃ vapanakassako viya dakkhiṇeyyasampadaṃ alattha”nti dakkhiṇeyyaṃ pabhāvento āha -

“Ujjaṅgale yathā khetta, bījaṃ bahumpi ropitaṃ;
Na phalaṃ vipulaṃ hoti, napi toseti kassakaṃ.

“Tattheva dānaṃ bahukaṃ, dussīlesu patitṭhitaṃ;
Na phalaṃ vipulaṃ hoti, napi toseti dāyakaṃ.

“Yathāpi bhaddake khetta, bījaṃ appampi ropitaṃ;
Sammā dhāraṃ paveccante, phalaṃ toseti kassakaṃ.

“Tattheva sīlavantesu, guṇavantesu tādisu;
Appakampi kataṃ kāraṃ, puññaṃ hoti mahapphala”nti.

Kiṃ panetassa pubbakammanti? So kira anuruddhattherassa antogāmaṃ piṇḍāya pavitṭhassa attano ābhataṃ kaṭacchubhikkhaṃ dāpesi. Tadā tassa puññaṃ añkurena dasavassasahassāni dvādasayojanikaṃ uddhanapantiṃ katvā dinnadānato mahapphalataraṃ jātaṃ. Tasmā evamāha.

Evaṃ vutte satthā, “añkura, dānaṃ nāma viceyya dātuṃ vaṭṭati, evaṃ taṃ sukhettesu vuttabījaṃ viya mahapphalaṃ hoti. Tvaṃ pana na tathā akāsi, tena te dānaṃ mahapphalaṃ na jāta”nti imamatthaṃ vibhāvento -

“Viceyya dānaṃ dātabbaṃ, yattha dinnāṃ mahapphalaṃ...pe...

“Viceyya dānaṃ sugatappasatthaṃ,
Ye dakkhiṇeyyā idha jīvaloke;
Etesu dinnāni mahapphalāni,
Bījāni vuttāni yathā sukhetta”ti. -

Vatvā uttarimpi dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi -

“Tiṇadosāni khetṭāni, rāgadosā ayaṃ pajā;
Tasmā hi vītarāgesu, dinnāṃ hoti mahapphalaṃ.

“Tiṇadosāni khettāni, dosadosā ayaṃ pajā;
Tasmā hi vītadosesu, dinnam hoti mahapphalaṃ.

“Tiṇadosāni khettāni, mohadosā ayaṃ pajā;
Tasmā hi vītamohesu, dinnam hoti mahapphalaṃ.

“Tiṇadosāni khettāni, icchādosā ayaṃ pajā;
Tasmā hi vigaticchesu, dinnam hoti mahapphala”nti.

Desanāvasāne añkuro ca indako ca sotāpattiphale patitṭhahiṃsu, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Atha satthā devaparisāya majjhe nisinno mātaraṃ ārabha “kusalā dhammā, akusalā dhammā, abyākatā dhammā”ti abhidhammapiṭakaṃ paṭṭhapesi. Evaṃ tayo māse nīrantaraṃ abhidhammapiṭakaṃ kathesi. Kathento pana bhikkhācāraṇelāya “yāva mamāgamanā ettakaṃ nāma dhammaṃ desetū”ti nimmitabuddhaṃ māpetvā himavantaṃ gantvā nāgalatādantakaṭṭhaṃ khāditvā anotattadahe mukhaṃ dhovivā uttarakuruto piṇḍapātaṃ āharitvā mahāsālamāḷake nisinno bhattakiccaṃ akāsi. Sāriputtatthero tattha gantvā satthu vattaṃ karoti. Satthā bhattakiccapariyosāne, “sāriputta, ajja mayā ettako nāma dhammo bhāsito, tvaṃ attano antevāsikānaṃ bhikkhūnaṃ vācehi”ti therassa kathesi. Yamakapāṭihīre kira pasīditvā pañcasatā kulaputtā therassa santike pabbajiṃsu. Te sandhāya theram evamāha. Vatvā ca pana devalokaṃ gantvā nimmitabuddhena desitaṭṭhānato paṭṭhāya sayaṃ dhammaṃ desesi. Theropi gantvā tesam bhikkhūnaṃ dhammaṃ desesi. Te satthari devaloke viharanteyeva sattapakaraṇikā ahesuṃ.

Te kira kassapabuddhakāle khuddakavagguliyo hutvā ekasmiṃ pabbhāre olambantā dvinnam therānaṃ caṅkamitvā abhidhammaṃ sajjhāyantaṃ saddaṃ sutvā sare nimittaṃ aggahesuṃ. Te “ime khandhā nāma, imā dhātuyo nāmā”ti ajānitvā sare nimittagahaṇamatteneva tato cutā devaloke nibbattā, ekaṃ buddhantaṃ dibbasampattiṃ anubhavivā tato cavitvā sāvattiyaṃ kulagharesu nibbattā. Yamakapāṭihīre uppannapasādā therassa santike pabbajitvā sabbapaṭṭhamam sattapakaraṇikā ahesuṃ. Satthāpi teneva nīhārena taṃ temāsaṃ abhidhammaṃ desesi. Desanāvasāne asītikoṭṭisahasānaṃ devatānaṃ dhammābhisamayo ahoṣi, mahāmāyāpi sotāpattiphale patitṭhahi.

Sāpi kho chattiṃsayojanaparimaṇḍalā parisā “idāni sattame divase mahāpavāraṇā bhavissatī”ti mahāmoggallānattheraṃ upasaṅkamitvā āha - “bhante satthu, orohaṇadivasam saññātuṃ vaṭṭati, na hi mayaṃ satthāraṃ adisvā gamissāmā”ti. Āyasmā mahāmoggallāno taṃ kathaṃ sutvā “sādhāvuso”ti vatvā tattheva pathaviyaṃ nimuggo sinerupādaṃ gantvā “maṃ abhiruhantaṃ parisā passatū”ti adhiṭṭhāya maṇiratanena āvutaṃ paṇḍukambalasuttaṃ viya paññāyamānarūpova sinerumajjhena abhiruhi. Manussāpi naṃ “ekayojanaṃ abhiruḷho, dviyojanaṃ abhiruḷho”ti olokayiṃsu. Theropi satthu pāde sīsena ukkhipanto viya abhiruhitvā vanditvā evamāha - “bhante, parisā tumhe disvāva gantukāmā, kadā orohissathā”ti. “Kahaṃ pana te, moggallāna, jeṭṭhabhātiko sāriputto”ti. “Bhante, saṅkassanagare vassaṃ upagato”ti. Moggallāna, ahaṃ ito sattame divase mahāpavāraṇāya saṅkassanagaradvāre otarissāmi, maṃ daṭṭhukāmā tattha āgacchantu, sāvattithito

saṅkassanagaradvāraṃ tiṃsayojanāni, ettake magge kassaci pātheyyakiccaṃ natthi, uposathikā hutvā dhuravihāraṃ dhammassavanatthāya gacchantā viya āgaccheyyāthāti tesam āroceyyāsīti. Thero “sādhu, bhante”ti gantvā tathā ārocesi.

Satthā vuṭṭhavasso pavāretvā sakkassa ārocesi - “mahārāja, manussapathaṃ gamissāmī”ti. Sakko suvaṇṇamayam maṇimayam rajatamayanti tīṇi sopānāni māpesi. Tesam pādā saṅkassanagaradvāre patitṭhahiṃsu, sīsāni sinerumuddhani. Tesu dakkhiṇapasse suvaṇṇamayam sopānaṃ devatānaṃ ahosi, vāmapasse rajatamayam sopānaṃ mahābrahmānaṃ ahosi, majjhe maṇimayam sopānaṃ tathāgatassa ahosi. Satthāpi sinerumuddhani ṭhatvā devorohaṇasamaye yamakapāṭihāriyam katvā uddham olokesi, yāva brahmalokā ekaṅgaṇā ahesuṃ. Adho olokesi, yāva avīcito ekaṅgaṇam ahosi. Disāvidisā olokesi, anekāni cakkavālasatasahassāni ekaṅgaṇāni ahesuṃ. Devā manusse passiṃsu, manussāpi deve passiṃsu, sabbe sammukhāva passiṃsu.

Bhagavā chabbaṇṇaramsiyo vissajjesi. Taṃ divasaṃ buddhasiriṃ oloketvā chattiṃsayojana parimaṇḍalāya parisāya ekopi buddhabhāvaṃ apatthento nāma natthi. Suvaṇṇasopānena devā otariṃsu, rajatasopānena mahābrahmāno otariṃsu, maṇisopānena sammāsambuddho otari. Pañcasikho gandhabbadevaputto beluvapaṇḍuvīṇam ādāya dakkhiṇapasse ṭhatvā satthu gandhabbamadhuradibbavīṇāya saddena pūjam karonto otari, mātali, saṅgāhako vāmapasse ṭhatvā dibbagandhamālāpupphaṃ gahetvā namassamāno pūjam katvā otari, mahābrahmā chatthaṃ dhāresi, suyāmo vālabījaniṃ dhāresi. Satthā iminā parivārena saddhiṃ otarivā saṅkassanagaradvāre patitṭhahi. Sāriputtattheropi āgantvā satthāraṃ vanditvā yasmā sāriputtattherena tathārūpāya buddhasiriyā otaronto satthā ito pubbe na diṭṭhapubbo, tasmā -

“Na me diṭṭho ito pubbe, na suto uda kassaci;
Evam vagguvado satthā, tusitā gaṇimāgato”ti. -

Ādīhi attano tuṭṭhiṃ pakāsetvā, “bhante, ajja sabbe pi devamanussā tumhākaṃ pihayanti, patthenti”ti āha. Atha naṃ satthā, “sāriputta, evarūpehi guṇehi samannāgatā buddhā devamanussānaṃ piyā hontiyevā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

181. “Ye jhānapasutā dhīrā, nekkhammūpasame ratā;
Devāpi tesam pihayanti, sambuddhānaṃ satīmata”nti.

Tattha ye jhānapasutāti lakkhaṇūpani jhānaṃ ārammaṇūpani jhānanti imesu dvīsu jhānesu āvajjanasamāpajjanaadhiṭṭhānavuṭṭhānapaccavekkhaṇehi yuttappayuttā. Nekkhammūpasame ratāti ettha pabbajjā nekkhammanti na gahetabbā, kilesavūpasamanibbānaratiṃ pana sandhāyetaṃ vuttaṃ. Devāpīti devāpi manussāpi tesam pihayanti patthenti. Satīmatanti evarūpaguṇānaṃ tesam satiyā samannāgatānaṃ sambuddhānaṃ. “Aho vata mayaṃ buddhā bhaveyyāmā”ti buddhabhāvaṃ icchamānā pihayantīti attho.

Desanāvasāne tiṃsamattānaṃ pāṇakoṭīnaṃ dhammābhisamayo ahosi, therassa saddhivihārikā pañcasatabhikkhū arahatte patitṭhahiṃsu.

Sabbabuddhānaṃ kira avijahitameva yamakapāṭihīraṃ katvā devaloke vassaṃ vasitvā saṅkassanagaradvāre otaraṇaṃ. Tattha pana dakkhiṇapādassa patiṭṭhitatṭhānaṃ acalacetiyatṭhānaṃ nāma hoti. Satthā tattha ṭhatvā puthujjanādīnaṃ visaye pañhaṃ pucchi, puthujjanā attano visaye pañhe vissajjetvā sotāpannavisaye pañhaṃ vissajjetuṃ nāsakkhiṃsu. Tathā sakadāgāmiādīnaṃ visaye sotāpannādayo, mahāmoggallānavisaye sesamahāsāvakā, sārīputtattherassa visaye mahāmoggallāno, buddhavisaye ca sārīputtopi vissajjetuṃ nāsakkhiyeva. So pācīnadisaṃ ādiṃ katvā sabbadisā olokesi, sabbattha ekaṅgaṇameva ahosi. Atṭhasu disāsu devamanussā uddhaṃ yāva brahmalokā heṭṭhā bhūmatṭhā ca yakkhanāgasupaṇṇā añjaliṃ paggaḥetvā, “bhante, idha tassa pañhassa vissajjetā natthi, ettheva upadhārethā”ti āhaṃsu. Satthā sārīputto kilamati. Kiñcāpi hesa -

“Ye ca saṅkhātadhammāse, ye ca sekhā puthū idha;
Tesaṃ me nipako iriyaṃ, puṭṭho pabrūhi mārīsā”ti. -

Imaṃ buddhavisaye puṭṭhapañhaṃ sutvā ‘satthā maṃ sekhāsekhānaṃ āgamanapaṭipadaṃ pucchatī’ti pañhe nikkaṅkho, khandhādīsu pana katarena nu kho mukhena imaṃ paṭipadaṃ kathento ‘ahaṃ satthu ajjhāsayaṃ gaṇhituṃ na sakkhissāmi’ti mama ajjhāsaye kaṅkhati, so mayā naye adinne kathetuṃ na sakkhissati, nayamassa dassāmiṃti nayaṃ dassento “bhūtamidaṃ, sārīputta, samanupassasī”ti āha. Evaṃ kirassa ahosi “sārīputto mama ajjhāsayaṃ gaḥetvā kathento khandhavasena kathessatī”ti. Therassa saha nayadānena so pañho nayasatena nayasahassena nayasatasahassena upaṭṭhāsī. So satthārā dinnanaye ṭhatvā taṃ pañhaṃ kathesi. Ṭhapetvā kira sammāsambuddhaṃ añño sārīputtattherassa paññaṃ pāpuṇituṃ samattho nāma natthi. Teneva kira thero satthu purato ṭhatvā sīhanādaṃ nadi - “ahaṃ, bhante, sakalakappampi deve vuṭṭhe ‘ettakāni bindūni mahāsamudde patitāni, ettakāni bhūmiyaṃ, ettakāni pabbate’ti gaṇetvā lekhaṃ āropetuṃ samattho”ti. Satthāpi naṃ “jānāmi, sārīputta, gaṇetuṃ samatthabhāva”nti āha. Tassa āyasmato paññāya upamā nāma natthi. Tenevāha -

“Gaṅgāya vālukā khīye, udakaṃ khīye mahaṇṇave;
Mahiyā mattikā khīye, na khīye mama buddhiyā”ti.

Idaṃ vuttaṃ hoti - sace hi, bhante, buddhisampannalokanātha, mayā ekasmiṃ pañhe vissajjite ekaṃ vā vālukaṃ ekaṃ vā udakabinduṃ ekaṃ vā paṃsukhaṇḍaṃ akhipitvā pañhānaṃ satena vā sahassenavā satasahassena vā vissajjite gaṅgāya vālukādīsu ekekaṃ ekamante khippeyya, khippataraṃ gaṅgādīsu vālukādayo parikkhayaṃ gaccheyyuṃ, na tveva mama pañhānaṃ vissajjananti. Evaṃ mahāpaññopi hi bhikkhu buddhavisaye pañhassa antaṃ vā koṭiṃ vā adisvā satthārā dinnanaye ṭhatvā pañhaṃ vissajjesi. Taṃ sutvā bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “yaṃ pañhaṃ puṭṭho sabbopi jano kathetuṃ na sakkhi, taṃ dhammasenāpati sārīputto ekakova kathesi”ti. Satthā taṃ kathaṃ sutvā “na idāneva sārīputto yaṃ pañhaṃ mahājano vissajjetuṃ nāsakkhi, taṃ vissajjesi, pubbepi anena vissajjitoyevā”ti vatvā atītaṃ āharituṃ -

“Parosahassampi samāgatānaṃ,
Kandeyyūṃ te vassasataṃ apañña;
Ekova seyyo puriso sapañña,
Yo bhāsītassa vijānāti attha”nti. -

Imaṃ jātakam vitthārena kathesi.

Devorohaṇavatthu dutiyaṃ.

3. Erakapattanāgarājavatthu

182. Kiccho manussapaṭilābhoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā bārāṇasiyaṃ upanissāya sattasirīsakarukkhamaṃ viharanto erakapattam nāma nāgarājam ārabha kathesi.

So kira pubbe kassapabuddhasāsane daharabhikkhu hutvā gaṅgāya nāvaṃ abhiruyha gacchanto ekasmiṃ erakagumbe erakapattam gahetvā nāvāya vegasā gacchamānāyapi na muñci, erakapattam chijjivā gataṃ. So “appamattakaṃ eta”nti āpattiṃ adesetvā vīsati vassasahassāni araññe samaṇadhammaṃ katvāpi maraṇakāle erakapattena gīvāya gahito viya āpattiṃ desetukāmapi aññaṃ bhikkhuṃ apassamāno “aparissuddhaṃ me sīla”nti uppannavippaṭṭisāro tato cavitvā ekarukkhadoṇikanāvappamāṇo nāgarājā hutvā nibbatti, erakapattotvevassa nāmaṃ ahosi. So nibbattakkhaṇeyeva attabhāvaṃ oloketvā “ettakaṃ nāma kālaṃ samaṇadhammaṃ katvā ahetukayoniyaṃ maṇḍūkabhakkhaṭṭhāne nibbattomhī”ti vippaṭṭisārī ahosi. So aparabhāge ekaṃ dhītaraṃ labhitvā majjhe gaṅgāya udakapiṭṭhe mahantaṃ phalaṃ ukkhipitvā dhītaraṃ tasmīṃ ṭhapetvā naccāpetvā gāyāpesi. Evaṃ kirassa ahosi - “addhā ahaṃ idha iminā upāyena buddhe uppanne tassa uppannabhāvaṃ suṇissāmi”ti. Yo me gītassa paṭigītaṃ āharati, tassa mahantena nāgabhanena saddhiṃ dhītaraṃ dassāmīti anvaḍḍhamāsaṃ uposathadivase taṃ dhītaraṃ phaṇe ṭhapesi. Sā tattha ṭhitā naccantī -

“Kiṃsu adhippatī rājā, kiṃsu rājā rajjissaro;
Kathaṃsu virajo hoti, kathaṃ bāloti vuccatī”ti. -

Imaṃ gītaṃ gāyati.

Sakalajambudīpavāsino “nāgamāṇavikaṃ gaṇhissāmā”ti gantvā attano attano paññābalena paṭigītaṃ katvā gāyanti. Sā taṃ paṭikkhipati. Tassā anvaḍḍhamāsaṃ phaṇe ṭhatvā evaṃ gāyantiyāva ekaṃ buddhantaṃ vītivattaṃ. Atha amhākaṃ satthā loka upajjivā ekadivasaṃ paccūsakāle lokaṃ volokento erakapattam ādiṃ katvā uttaramāṇavaṃ nāma attano ñāṇajālassa anto pavittṭhaṃ disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti āvajjento “ajja erakapattassa dhītaraṃ phaṇe ṭhapetvā naccāpanadivaso, ayaṃ uttaramāṇavo mayā dinnaṃ paṭigītaṃ gaṇhantova sotāpanno hutvā taṃ ādāya nāgarājassa santikaṃ gamissati. So taṃ sutvā ‘buddho uppanno’ti ñatvā mama santikaṃ āgamissati, ahaṃ tasmīṃ āgate mahāsamāgame gāthaṃ kathessāmi, gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissatī”ti addasa. So tattha gantvā bārāṇasito avidūre satta sirīsakarukkhā atthi, tesu ekassa mūle nisīdi. Jambudīpavāsino gītapaṭigītaṃ ādāya sannipatiṃsu. Satthā avidūre ṭhāne gacchantaṃ uttaramāṇavaṃ disvā “ehi, uttarā”ti āha. “Kiṃ, bhante”ti? “Ito tāva ehī”ti. Atha naṃ āgantvā vanditvā nisinnaṃ āha “kahaṃ gacchasī”ti? “Erakapattassa dhītu gāyanaṭṭhāna”nti. “Jānāsi pana gītapaṭigīta”nti? “Jānāmi, bhante”ti. “Vadehi tāva na”nti? Atha naṃ attano jānananiyāmeneva vadantaṃ “na uttaraṃ etaṃ paṭigītaṃ, ahaṃ te paṭigītaṃ dassāmi, ādāya naṃ gamissasī”ti. “Sādhu, bhante”ti. Atha naṃ satthā, uttara, tvam nāgamāṇavikāya gītakāle -

“Chadvārādhīpatī rājā, rajjamāno rajjissaro;
Arajjam virajo hoti, rajjam bālōti vuccatī”ti. -

Imam paṭigītaṃ gāyeyyāsīti āha.

Māṇavikāya gītassa attho - kiṃsu adhippatī rājāti kiṃ adhippati rājā nāma hoti?
Kiṃsu rājā rajjissaroti kathaṃ pana rājā rajjissaro nāma hoti? Kathaṃsu virajo hotīti
kathaṃ nu kho so rājā virajo nāma hotīti?

Paṭigītassa pana attho - chadvārādhīpatī rājāti yo channaṃ dvārānaṃ adhippati,
ekadvārepi rūpādīhi anabhibhūto, ayaṃ rājā nāma. Rajjamāno rajjissaroti yo pana
tesu ārammaṇesu rajjati, so rajjamāno rajjissaro nāma. Arajjanti arajjamāno pana
virajo nāma hoti. Rajjanti rajjamāno bālōti vuccatīti.

Evamassa satthā paṭigītaṃ datvā, uttara, tayā imasmiṃ gīte gāyite imassa gītassa
imam paṭigītaṃ gāyissati -

“Kenassu vuyhati bālo, kathaṃ nudati paṇḍito;
Yogakkhemī kathaṃ hoti, taṃ me akkhāhi pucchito”ti.

Athassa tvaṃ idaṃ paṭigītaṃ gāyeyyāsi -

“Oghena vuyhati bālo, yogā nudati paṇḍito;
Sabbayogavisamyutto, yogakkhemīti vuccatī”ti.

Tassattho - “kāmoghādīnā catubbidhena oghena bālo vuyhati, taṃ oghaṃ paṇḍito
sammappadhānaśākhātena yogena nudati. So sabbehi kāmayogādīhi visamyutto
yogakkhemī nāma vuccatī”ti.

Uttaro imam paṭigītaṃ gaṇhantova sotāpattiphale patiṭṭhahi. So sotāpanno hutvā
taṃ gāthaṃ ādāya gantvā, “ambho, mayā gītapaṭigītaṃ āhaṭaṃ, okāsaṃ me
dethā”ti vatvā nirantaraṃ ṭhitassa mahājanassa jaṇṇunā akkamanto agamāsi.
Nāgamāṇavikā pitu phaṇe ṭhatvā naccamānā “kiṃsu adhippatī rājā”ti gītaṃ gāyati?
Uttaro “chadvārādhīpatī rājā”ti paṭigītaṃ gāyi. Puna nāgamāṇavikā “kenassu
vuyhatī”ti tassa gītaṃ gāyati? Athassā paṭigītaṃ gāyanto uttaro “oghena vuyhatī”ti
imam gāthamāha. Nāgarājā taṃ sutvāva buddhassa uppannabhāvaṃ ṇatvā “mayā
ekaṃ buddhantaṃ evarūpaṃ padaṃ nāma na sutapubbaṃ, uppanno vata, bho,
loke buddho”ti tuṭṭhamānaso naṅguṭṭhena udakaṃ pahari, mahāvīciyo utṭhahiṃsu,
ubho tīrāni bhijjiṃsu. Ito cito ca usabhamatte ṭhāne manussā udaye nimujjiṃsu. So
ettakaṃ mahājanaṃ phaṇe ṭhapetvā ukkhipitvā thale patiṭṭhapesi. So uttaraṃ
upasaṅkamitvā “kahaṃ, sāmi, satthā”ti pucchi. “Ekasmiṃ rukkhamaṇe nisinno,
mahārājā”ti. So “ehi, sāmi, gacchāmā”ti uttarena saddhiṃ agamāsi. Mahājanopi tena
saddhiṃyeva gato. Nāgarājā gantvā chabbaṇṇaramsīnaṃ antaraṃ pavisitvā
satthāraṃ vanditvā rodamāno aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā āha - “kiṃ idaṃ,
mahārājā”ti? “Ahaṃ, bhante, tumhādisassa buddhassa sāvako hutvā vīsati
vassasahassāni samaṇadhammaṃ akāsiṃ, sopi maṃ samaṇadhammo niddhāretuṃ
nāsakkihi. Appamattakaṃ erakapattachindanamattaṃ nissāya ahetukapaṭisandhiṃ
gahetvā urena parisakkanaṭṭhāne nibbattosmi, ekaṃ buddhantaṃ neva
manussattaṃ labhāmi, na saddhammassavanaṃ, na tumhādisassa buddhassa

dassana”nti satthā tassa kathaṃ sutvā, “mahārāja, manussattaṃ nāma dullabhameva, tathā saddhammassavanaṃ, tathā buddhuppādo, idaṃ kicchena kasirena labbhatī”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

182. “Kiccho manussapaṭilābho, kicchaṃ maccāna jīvitam;
Kicchaṃ saddhammassavanaṃ, kiccho buddhānamuppādo”ti.

Tassattho - mahantena hi vāyāmena mahantena kusalena laddhattā manussattapaṭilābho nāma kiccho dullabho. Nirantaram kasikammādīni katvā jīvitavuttiṃ ghaṭanatoṇi parittatṭhāyitāyapi maccānaṃ jīvitam kicchaṃ. Anekesupi kappesu dhammadesakassa puggalassa dullabhatāya saddhammassavanampi kicchaṃ. Mahantena vāyāmena abhinīhārassa samijjhanato samiddhābhinihārassa ca anekehipi kappakoṭṭisahashehi dullabhuppādato buddhānaṃ uppādopi kicchoyeva, ativiya dullabhoti.

Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Nāgarājāpi taṃdivasaṃ sotāpattiphalaṃ labheyya, tiracchānagatatā pana nālattha. So yesu paṭisandhigahaṇatacajahanavissatṭhaniddokkamanasajātiyāmethunasevanacutisaṅkhātesu pañcasu ṭhānesu nāgasarīrameva gahetvā kilamanti, tesu akilamanabhāvaṃ patvā māṇavarūpeneva vicarituṃ labhatīti.

Erakapattanāgarājavatthu tatiyaṃ.

4. Ānandattherapañhavatthu

183-185. Sabbapāpassa akaraṇanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ānandattherassa pañhaṃ ārabha kathesi.

Thero kira divātṭhāne nisinno cintesi - “satthārā sattannaṃ buddhānaṃ mātāpitāro āyuparicchedo bodhi sāvakasannipāto aggasāvakasannipāto aggasāvakaupatṭhākoti idaṃ sabbaṃ kathitaṃ, uposatho pana akathito, kiṃ nu kho tesampi ayameva uposatho, añño”ti? So satthāraṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Yasmā pana tesam buddhānaṃ kālabhedova ahosi, na kathābhedo. Vipassī sammāsambuddho hi sattame sattame saṃvacchare uposathaṃ akāsi. Ekadivasaṃ dinnovādayeva hissa sattannaṃ saṃvaccharānaṃ alaṃ hoti. Sikhī ceva vessabhū ca chaṭṭhe chaṭṭhe saṃvacchare uposathaṃ kariṃsu, kakuṣandho koṇāgamano ca saṃvacchare saṃvacchare. Kassapadasabalo chaṭṭhe chaṭṭhe māse uposathaṃ akāsi. Ekadivasaṃ dinnovādo eva hissa channaṃ māsānaṃ alaṃ ahosi. Tasmā satthā tesam imaṃ kālabhedaṃ ārocetvā “ovādagāthā pana nesaṃ imāyevā”ti vatvā sabbesaṃ ekameva uposathaṃ āvi karonto imā gāthā abhāsi -

183. “Sabbapāpassa akaraṇam, kusalassa upasampadā;
Sacittapariyodapanaṃ, etaṃ buddhāna sāsanaṃ.
184. “Khantī paramaṃ tapo titikkhā,
Nibbānaṃ paramaṃ vadanti buddhā;
Na hi pabbajito parūpaghātī,
Na samaṇo hoti paraṃ viheṭṭhayanto.
185. “Anūpavādo anūpaghāto, pātimokkhe ca saṃvaro;
Mattaññutā ca bhattasmiṃ, pantañca sayanāsaṃ;

Adhicitte ca āyogo, etaṃ buddhāna sāsana’’nti.

Tattha sabbapāpassāti sabbassa akusalakammasa. Upasampadāti abhinikkhamanato paṭṭhāya yāva arahattamaggā kusalassa uppādanañceva uppāditassa ca bhāvanā. Sacittapariyodapananti pañcahi nīvaraṇehi attano cittassa vodāpanaṃ. Etaṃ buddhāna sāsanaṃti sabbabuddhānaṃ ayamanusiṭṭhi.

Khantīti yā esā titikkhāsāṅkhātā khantī nāma, idaṃ imasmiṃ sāsane paramaṃ uttamaṃ tapo. Nibbānaṃ paramaṃ vadanti buddhāti buddhā ca paccekabuddhā ca anubuddhā cāti ime tayo buddhā nibbānaṃ uttamantī vadanti. Na hi pabbajitoti pañiādīhi paraṃ apahananto viheṭṭento parūpaghātī pabbajito nāma na hoti. Na samaṇoti vuttanayeneva paraṃ viheṭṭhayanto samaṇopi na hotiyeva.

Anūpavādoti anūpavādanañceva anūpavādāpanaṃca. Anūpaghātoti anūpaghātanañceva anūpaghātāpanaṃca. Pātimokkheti jeṭṭhakasīle. Saṃvaroti pidahanaṃ. Mattaññutāti mattaññubhāvo pamāṇajānaṃ. Pantanti vivittaṃ. Adhicitteṭi aṭṭhasamāpattisaṅkhāte adhicitte. Āyogoti payogakaraṇaṃ. Etanti etaṃ sabbesaṃ buddhānaṃ sāsanaṃ. Ettha hi anūpavādena vācasikaṃ sīlaṃ kathitaṃ, anūpaghātena kāyikasīlaṃ, “pātimokkhe ca saṃvaro’’ti sīlaṃ kathitaṃ, anūpaghātena kāyikasīlaṃ, “pātimokkhe ca saṃvaro’’ti iminā pātimokkhasīlañceva indriyaṃvaraṇaṃca, mattaññutāya ājīvaṃpārisuddhi ceva paccayasannisitasīlaṇca, pantasenāsanena sappāyasaṇṇasānaṃ, adhicitteṇa aṭṭha samāpattiyo. Evaṃ imāya gāthāya tissopi sikkhā kathitā eva hontīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Ānandattherapañhavatthu catutthaṃ.

5. Anabhiratabhikkhuvatthu

186-187. Na kahāpaṇavassenāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ anabhiratabhikkhuṃ ārabha kathesi.

So kira sāsane pabbajitvā laddhūpasampado “asukaṭṭhānaṃ nāma gantvā uddesaṃ uggaṇhāhī’’ti upajjhāyena pesito tattha agamāsī. Athassa pituno rogo uppajji. So puttaṃ daṭṭhukāmo hutvā taṃ pakkosituṃ samatthaṃ kañci alabhitvā puttasaṃketa vippalapantoyeva āsannaṃmaraṇo hutvā “idaṃ me puttassa pattaṇṇavaramūlaṃ kareyyāsī’’ti kahāpaṇasataṃ kaniṭṭhassa hatthe datvā kāmakaṃ. So daharassa āgatakalē pādamūle nipatitvā pavaṭṭento roditvā, “bhante, pitā te vippalapantova kālakato, mayhaṃ pana tena kahāpaṇasataṃ hatthe ṭhapitaṃ, tena kiṃ karomī’’ti āha. Daharo “na me kahāpaṇehi attho’’ti paṭikkhipitvā aparabhāge cintesi - “kiṃ me parakulesu piṇḍāya caritvā jīvitenā, sakkā taṃ kahāpaṇasataṃ nissāya jīvituṃ, vibbhamissāmī’’ti. So anabhiratiyā pīlito vissatṭhasajjhāyanakammaṭṭhāno paṇḍurogī viya ahoṣi. Atha naṃ daharasāmaṇerā “kiṃ ida’’nti pucchitvā “ukkaṇṭhitomhī’’ti vutte ācariyupajjhāyānaṃ ācikkhiṃsu. Atha naṃ te satthu santikaṃ netvā satthu dassesuṃ. Satthā “saccaṃ kira tvaṃ ukkaṇṭhito’’ti pucchitvā, “āma, bhante’’ti vutte “kasmā evamakāsi, atthi pana te koci jīvitaṃpaccayo’’ti āha. “Āma, bhante’’ti. “Kiṃ te atthī’’ti? “Kahāpaṇasataṃ, bhante’’ti. Tena hi katthaci tāva sakkharā āhara, gaṇetvā jānissāma “sakkā vā tāvattakena jīvituṃ, no vā’’ti. So sakkharā āhara. Atha naṃ satthā āha - “paribhogatthāya tāva paṇṇāsaṃ ṭhapehi, dvinnāṃ goṇānaṃ atthāya catuvīsati, etthaṃ nāma bījattāya, yuganaṅgalattāya,

kuddālavāsipharasuatthāyā”ti evaṃ gaṇiyamāne taṃ kahāpaṇasataṃ nappahoti. Atha naṃ satthā “bhikkhu tava kahāpaṇā appakā, kathaṃ ete nissāya taṇhaṃ pūressasi, atīte kira cakkavattirajjaṃ kāretvā apphoṭitamattena dvādasayojanaṭṭhāne kaṭippamāṇena ratanavassaṃ vassāpetuṃ samattho yāva chattiṃsa sakkā cavanti, ettakaṃ kālaṃ devarajjaṃ kāretvāpi maraṇakāle taṇhaṃ apūretvāva kālamakāsī”ti vatvā tena yācito atītaṃ āharitvā mandhātuṇṇatākaṃ vitthāretvā -

“Yāvatā candimasūriyā pariharanti, disā bhanti virocanaṃ;
Sabbeva dāsā mandhātu, ye pāṇā pathavissitā”ti. -

Imissā gāthāya anantarā imā dve gāthā abhāsi -

186. “Na kahāpaṇavassena, titti kāmesu vijjati;
Appassādā dukkhā kāmā, iti viññāya paṇḍito.

187. “Api dibbesu kāmesu, ratiṃ so nādhigacchati;
Taṇhakkhayarato hoti, sammāsambuddhasāvako”ti.

Tattha kahāpaṇavassenāti yaṃ so apphoṭetvā sattaratanavassaṃ vassāpesi, taṃ idha kahāpaṇavassanti vuttaṃ. Tenapi hi vatthukāmakilesakāmesu titti nāma natthi. Evaṃ duppūrā esā taṇhā. Appassādāti supinasadisatāya parittasukhā. Dukhāti dukkhakkhandhādīsu āgatadukkhavasena pana bahudukkhāva. Iti viññāyāti evamete kāme jānitvā. Api dibbesūti sace hi devānaṃ upakappanakakāmehi nimanteyyāpi āyasmā samiddhi viya evampi tesu kāmesu ratiṃ na vindatiyeva. Taṇhakkhayaratoti arahatte ceva nibbāne ca abhirato hoti, taṃ patthayamāno viharati. Sammāsambuddhasāvakoṭi sammāsambuddhena desitassa dhammassa savanena jāto yogāvacarabhikkhūti.

Desanāvasāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Anabhiratabhikkhuvatthu pañcamaṃ.

6. Aggidattabrāhmaṇavatthu

188-192. Bahuṃ ve saraṇaṃ yantīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto vālikarāsimhi nisinnaṃ aggidattaṃ nāma kosalarañño purohitaṃ ārabha kathesi.

So kira mahākosalassa purohito ahosi. Atha naṃ pitari kālakate rājā pasenadi kosalo “pitu me purohito”ti gāravena tasmimyeva ṭhāne ṭhapetvā tassa attano upaṭṭhānaṃ āgatakāle paccuggamaṇaṃ karoti, “ācariya, idha nisīdathā”ti samānāsanaṃ dāpesi. So cintesi - “ayaṃ rājā mayi ativiya gāravaṃ karoti, na kho pana rājūnaṃ niccakārameva sakkā cittaṃ gahetuṃ. Samānavayeneva hi saddhiṃ rajjasukhaṃ nāma sukhaṃ hoti, ahañcamhi mahallako, pabbajituṃ me yutta”nti. So rājānaṃ pabbajjaṃ anujānāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā sattāhena sabbaṃ attano dhanam dānamukhe vissajjetvā bāhirakapabbajjaṃ pabbaji. Taṃ nissāya dasa purisasahassāni anupabbajiṃsu. So tehi saddhiṃ aṅgamagadhānañca kururaṭṭhassa ca antare vāsaṃ kappetvā imaṃ ovādaṃ deti, “tātā, yassa kāmavitakkādayo uppajjanti, so nadito ekekaṃ vālukapuṭaṃ uddharitvā imasmim okiratū”ti. Te “sādhū”ti paṭissuṇitvā kāmavitakkādīnaṃ uppannakāle tathā kariṃsu. Aparena

samayena mahāvālukaṛāsī ahosi, taṃ ahichatto nāma nāgarājā paṭiggahesi. Aṅgamagadhavāsino ceva kururaṭṭhavāsino ca māse māse tesam mahantaṃ sakkāraṃ abhiharitvā dānaṃ denti. Atha nesam aggidatto imaṃ ovādaṃ adāsi - “pabbataṃ saraṇaṃ yātha, vanaṃ saraṇaṃ yātha, āramaṃ saraṇaṃ yātha, rukkhaṃ saraṇaṃ yātha, evaṃ sabbaḍakkhato muccissathā”ti. Attano antevāsikepi iminā ovādena ovadi.

Bodhisattopi katābhiniikkhamano sammāsambodhiṃ patvā tasmim samaye sāvattiṃ nissāya jetavane viharanto paccūsakāle lokaṃ volokento aggidattabrāhmaṇaṃ saddhiṃ antevāsikehi attano ñāṇajālassa anto pavitṭhaṃ disvā “sabbepi ime arahattassa upanissayasampannā”ti ñatvā sāyanhasamayē mahāmogallānattheraṃ āha - “mogallāna, kiṃ passasi aggidattabrāhmaṇaṃ mahājanaṃ atitthe pakkhandāpentaṃ, gaccha tesam ovādaṃ dehī”ti. Bhante, bahū ete, ekakassa mayhaṃ avisayhā. Sace tumhepi āgamissatha, visayhā bhavissantīti. Mogallāna, ahampi āgamissāmi, tvaṃ purato yāhīti. Thero purato gacchantova cintesi - “ete balavanto ceva bahū ca. Sace sabbesaṃ samāgamaṭṭhāne kiñci kathessāmi, sabbepi vaggavaggena uṭṭhaheyyu”nti attano ānubhāvena thūlaphusitakaṃ devaṃ vuṭṭhāpesi. Te thūlaphusitakesu patantesu uṭṭhāyuvuṭṭhāya attano attano paṇṇasālaṃ pavisiṃsu. Thero aggidattassa brāhmaṇassa paṇṇasāladvāre ṭhatvā “aggidattā”ti āha. So therassa saddaṃ sutvā “maṃ imasmim loke nāmena ālapituṃ samattho nāma natthi, ko nu kho maṃ nāmena ālapatī”ti mānathaddhatāya “ko eso”ti āha. “Ahaṃ, brāhmaṇā”ti. “Kiṃ vadesī”ti? “Ajja me ekarattiṃ idha vasanaṭṭhānaṃ tvaṃ ācikkhāhī”ti. “Idha vasanaṭṭhānaṃ natthi, ekassa ekāva paṇṇasālā”ti. “Aggidatta, manussā nāma manussānaṃ, gāvo gunnaṃ, pabbajitā pabbajitānaṃ santikaṃ gacchanti, mā evaṃ kari, dehi me vasanaṭṭhāna”nti. “Kiṃ pana tvaṃ pabbajito”ti? “Āma, pabbajitomhī”ti. “Sace pabbajito, kahaṃ te khāribhaṇḍaṃ, ko pabbajitaparikkhāro”ti. “Atthi me parikkhāro, viṣuṃ pana naṃ gahetvā vicarituṃ dukkhanti abbhantareneva naṃ gahetvā vicarāmi, brāhmaṇā”ti. So “taṃ gahetvā vicarissasī”ti therassa kujjhi. Atha naṃ so āha - “amhe, aggidatta, mā kujjhi, vasanaṭṭhānaṃ me ācikkhāhī”ti. Natthi ettha vasanaṭṭhānanti. Etasmim pana vālukaṛāsimhi ko vasatīti. Eko, nāgarājāti. Etaṃ me dehīti. Na sakkā dātuṃ, bhāriyaṃ etassa kammanti. Hotu, dehi meti. Tena hi tvaṃ eva jānāhīti.

Thero vālukaṛāsiabhimukho pāyāsi. Nāgarājā taṃ āgacchantam disvā “ayaṃ samaṇo ito āgacchati, na jānāti maññe mama atthibhāvaṃ, dhūmāyitvā naṃ māressāmī”ti dhūmāyi. Thero “ayaṃ nāgarājā ‘ahameva dhūmāyituṃ sakkomi, aññe na sakkontī”ti maññe sallakkhetī”ti sayampi dhūmāyi. Dvinnampi sarīrato uggatā dhūmā yāva brahmalokā uṭṭhahiṃsu. Ubhopi dhūmā theram abādhetvā nāgarājānameva bādheti. Nāgarājā dhūmavegaṃ sahituṃ asakkonto pajjali. Theropi tejodhātuṃ samāpajjitvā tena saddhiṃyeva pajjali. Aggijālā yāva brahmalokā uṭṭhahiṃsu. Ubhopi theram abādhetvā nāgarājānameva bādhayiṃsu. Athassa sakalasarīraṃ ukkāhi padittaṃ viya ahosi. Isigaṇo oloketvā cintesi - “nāgarājā, samaṇaṃ jhāpeti, bhaddako vata samaṇo amhākaṃ vacanaṃ asutvā naṭṭho”ti. Thero nāgarājānaṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā vālukaṛāsimhi nisīdi. Nāgarājā vālukaṛāsiṃ bhogehi parikkhipitvā kūṭāgārakucchipamaṇaṃ phaṇaṃ māpetvā therassa upari dhāresi.

Isigaṇā pātova “samaṇassa matabhāvaṃ vā amatabhāvaṃ vā jānissāmā”ti therassa santikaṃ gantvā taṃ vālukaṛāsimatthake nisinnaṃ disvā añjaliṃ paggayha abhithavantā āhaṃsu - “samaṇa, kacci nāgarājena na bādhito”ti. “Kiṃ na passatha

mama upariphaṇaṃ dhāretvā ṭhita”nti? Te “acchariyaṃ vata bho, samaṇassa evarūpo nāma nāgarājā damito”ti therāṃ parivāretvā aṭṭhaṃsu. Tasmīṃ khaṇe satthā āgato. Thero satthāraṃ disvā utthāya vandi. Atha naṃ isayo āhaṃsu - “ayampi tayā mahantataro”ti. Eso bhagavā satthā, ahaṃ imassa sāvakoti. Satthā vālukaṛāsimaṭṭhake nisīdi, isigaṇo “ayaṃ tava sāvakassa ānubhāvo, imassa pana ānubhāvo kīdiso bhavissatī”ti añjaliṃ paggayha satthāraṃ abhitthavi. Satthā aggidattaṃ āmantetvā āha - “aggidatta, tvaṃ tava sāvakānaṃ upaṭṭhākānaṃ ovādaṃ dadamāno kinti vatvā desī”ti. “Etaṃ pabbataṃ saraṇaṃ gacchatha, vanaṃ ārāmaṃ rukkhāṃ saraṇaṃ gacchatha. Etāni hi saraṇaṃ gato sabbadukkhā pamuccatī”ti evaṃ tesāṃ ovādaṃ dammīti. Satthā “na kho, aggidatta, etāni saraṇaṃ gato sabbadukkhā pamuccati, buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ pana saraṇaṃ gantvā sakalavaṭṭadukkhā pamuccatī”ti vatvā imā gāthā abhāsī -

188. “Bahū ve saraṇaṃ yanti, pabbatāni vanāni ca;
Ārāmarukkhacetyāni, manussā bhayatajjitā.
189. “Netāṃ kho saraṇaṃ khemaṃ, netāṃ saraṇamuttamaṃ;
Netāṃ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccati.
190. “Yo ca buddhaṃ dhammaṃ, saṅghaṃ saraṇaṃ gato;
Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.
191. “Dukkhā dukkhasamuppādaṃ, dukkhassa ca atikkamaṃ;
Ariyaṃ caṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ, dukkhūpasamagāminaṃ.
192. “Etaṃ kho saraṇaṃ khemaṃ, etaṃ saraṇamuttamaṃ;
Etaṃ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī”ti.

Tattha bahunti bahu. Pabbatānīti tattha tattha isigilivepullavebhārādike pabbate ca mahāvanagosiṅgasālavanādīni vanāni ca veḷuvanañjīvakambavanādayo ārāme ca udenacetiyagotamacetiyādīni rukkhacetyāni ca te te manussā tena tena bhayena tajjitā bhayato muccitukāmā puttalābhādīni vā patthayamānā saraṇaṃ yantīti attho. Netāṃ saraṇanti etaṃ sabbampi saraṇaṃ neva khemaṃ na uttamaṃ, na ca etaṃ paṭicca jātiādiddhammesu sattesu ekopi jātiādito sabbadukkhā pamuccatīti attho.

Yo cāti idaṃ akhemaṃ anuttamaṃ saraṇaṃ dassetvā khemaṃ uttamaṃ saraṇaṃ dassanattamaṃ āradhmaṃ. Tassattho - yo ca gahaṭṭho vā pabbajito vā “itipi so bhagavā ahaṃ sammāsambuddho”tiādikaṃ buddhadhammasaṅghānussatikammaṭṭhānaṃ nissāya seṭṭhavasena buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ saraṇaṃ gato, tassapi taṃ saraṇagamaṇaṃ aññatitthiyavandanādīhi kuppati calati. Tassa pana acalabhāvaṃ dassetuṃ maggena āgatasaraṇameva pakāsanto cattāri ariyasaccāni sammappaññāya passatīti āha. Yo hi etesaṃ saccānaṃ dassanavasena etāni saraṇaṃ gato, etassa etaṃ saraṇaṃ khemaṃ uttamaṃ, so ca puggalo etaṃ saraṇaṃ paṭicca sakalasmāpi vaṭṭadukkhā pamuccati, tasmā etaṃ kho saraṇaṃ khemantiādi vuttaṃ.

Desanāvasāne sabbepi te isayo saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā satthāraṃ vanditvā pabbajjaṃ yāciṃsu. Satthāpi cīvaragabbhato hatthaṃ pasāretvā “etha bhikkhavo, caratha brahmacariya”nti āha. Te taṅkhaṇeyeva aṭṭhapaṛikkhāradharā vassasatṭhikatherā viya ahesuṃ. So ca sabbesampi aṅgamagadhakururaṭṭhavāsīnaṃ

sakkāraṃ ādāya āgamanadivaso ahosi. Te sakkāraṃ ādāya āgatā sabbepi te isayo pabbajite disvā “kiṃ nu kho amhākaṃ aggidattabrāhmaṇo mahā, udāhu samaṇo gotamo”ti cintetvā samaṇassa gotamassa āgatattā “aggidattova mahā”ti maññiṃsu. Satthā tesam ajjhāsayaṃ oloketvā, “aggidatta, parisāya kaṅkhaṃ chindā”ti āha. So “ahampi ettakameva paccāsīsāmī”ti iddhibalena sattakkhattuṃ vehāsaṃ abbhuggantvā punappunaṃ oruyha satthāraṃ vanditvā “satthā me, bhante, bhagavā, sāvakohamasmi”ti vatvā sāvakattaṃ pakāsesīti.

Aggidattabrāhmaṇavatthu chaṭṭhaṃ.

7. Ānandattherapañhavatthu

193. Dullabhoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ānandattherassa pañhaṃ ārabha kathesi.

Thero hi ekadivasaṃ divāṭṭhāne nisinno cintesi - “hatthājānīyo chaddantakule vā uposathakule vā uppajjati, assājānīyo sindhavakule vā valāhakassarājakule vā, usabho goājānīyo dakkhiṇapathetiādīni vadantena satthārā hatthiājānīyādīnaṃ uppattiṭṭhānādīni kathitāni, purisājānīyo pana kahaṃ nu kho uppajjati”ti. So satthāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā etamatthaṃ pucchi. Satthā, “ānanda, purisājānīyo nāma sabbattha nuppajjati, ujukato pana tiyojanasatāyāme vitthārato aḍḍhateyyasate āvaṭṭato navayojanasatappamāṇe majjhimapadesaṭṭhāne uppajjati. Uppajjanto ca pana na yasmim vā tasmim vā kule uppajjati, khattiyamahāsālābrāhmaṇamahāsālakulānaṃ pana aññatarasmimyeva uppajjati”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

193. “Dullabho purisājañño, na so sabbattha jāyati;
Yattha so jāyati dhīro, taṃ kulaṃ sukhamedhatī”ti.

Tattha dullabhoti purisājañño hi dullabho, na hatthiājānīyādayo viya sulabho, so sabbattha paccantadesa vā nīcakule vā na jāyati, majjhimadesepi mahājanassa abhivādanādisakkārakaraṇaṭṭhāne khattiyabrāhmaṇakulānaṃ aññatarasmim kule jāyati. Evaṃ jāyamāno yattha so jāyati dhīro uttamapañño sammāsambuddho, taṃ kulaṃ sukhamedhatīti sukhappattameva hotīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhānādīni pāpuṇiṃsūti.

Ānandattherapañhavatthu sattamaṃ.

8. Sambahulabhikkhuvatthu

194. Sukho buddhānanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sambahulānaṃ bhikkhūnaṃ kathaṃ ārabha kathesi.

Ekadivasañhi pañcasatabhikkhū upaṭṭhānasālāyaṃ nisinnā, “āvuso, kiṃ nu kho imasmim loke sukha”nti kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ? Tattha keci “rajjasukhasadisam sukhaṃ nāma natthī”ti āhaṃsu. Keci kāmasukhasadisam, keci “sālīmaṃsabhojanādisadisam sukhaṃ nāma natthī”ti āhaṃsu. Satthā tesam nisinnaṭṭhānaṃ gantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinna”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, kiṃ kathetha? Idañhi sabbampi

sukhaṃ vaṭṭadukkhapariyāpannameva, imasmiṃ loke buddhuppādo
dhammassavanaṃ, saṅghasāmaggī, sammodamānabhāvoti idameva sukha’’nti vatvā
imaṃ gāthamāha -

194. “Sukho buddhānamuppādo, sukhā saddhammadesanā;
Sukhā saṅghassa sāmaggī, samaggānaṃ tapo sukho’’ti.

Tattha buddhānamuppādoti yasmā buddhā uppajjamānā mahājanaṃ rāgakantārādīhi
tārenti, tasmā buddhānaṃ uppādo sukho uttamo. Yasmā saddhammadesanaṃ
āgamma jātiādidhammā sattā jātiādīhi muccanti, tasmā saddhammadesanā sukhā.
Sāmaggīti samacittatā, sāpi sukhā eva. Samaggānaṃ pana ekacittānaṃ yasmā
buddhavacanaṃ vā uggaṇhituṃ dhutaṅgāni vā pariharituṃ samaṇadhammaṃ vā
kātuṃ sakkā, tasmā samaggānaṃ tapo sukhoti vuttaṃ. Tenevāha - “yāvakīvañca,
bhikkhave, bhikkhū samaggā sannipatissanti, sammaggā vuṭṭhahissanti, samaggā
saṅghakaraṇīyāni karissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnaṃ pāṭikaṅkhā, no
parihānī’’ti.

Desanāvasāne te bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṃsu, mahājanassāpi sātthikā
dhammadesanā ahoṣīti.

Sambahulabhikkhuvatthu aṭṭhamaṃ.

9. Kassapadasabalassa suvaṇṇacetiyavatthu

195-196. Pūjāraheti imaṃ dhammadesanaṃ satthā cārikaṃ caramāno
kassapadasabalassa suvaṇṇacetiyaṃ ārabba kathesi.

Tathāgato sāvatthito nikkhamitvā anupubbena bārāṇasiṃ gacchanto antarāmagge
todeyyagāmassa samīpe mahābhikkhusaṅghaparivāro aññataraṃ devaṭṭhānaṃ
sampāpuṇi. Tatra nisinno sugato dhammabhaṇḍāgārikaṃ pesetvā avidūre
kasikammaṃ karontaṃ brāhmaṇaṃ pakkosāpesi. So brāhmaṇo āgantvā tathāgataṃ
anabhivanditvā tameva devaṭṭhānaṃ vanditvā aṭṭhāsi. Sugatopi “imaṃ padesaṃ
kinti maññasi brāhmaṇā’’ti āha. Amhākaṃ paveṇiyā āgatacetiyaṭṭhānanti vandāmi,
bho gotamāti. “Imaṃ ṭhānaṃ vandantena tayā sādhu kataṃ brāhmaṇā’’ti sugato
taṃ sampahaṃsesi. Taṃ sutvā bhikkhū “kena nu kho kāraṇena bhagavā evaṃ
sampahaṃsesī’’ti saṃsayamaṃ sañjanesuṃ. Tato tathāgato tesamaṃ saṃsayamapanetuṃ
majjhimanikāye ghaṭikārasuttantaṃ vatvā iddhānubhāvena kassapadasabalassa
yojanubbedhaṃ kanakacetiyaṃ aparañca kanakacetiyaṃ ākāse nimminitvā
mahājanaṃ dassetvā, “brāhmaṇa, evaṃvidhānaṃ pūjārahānaṃ pūjā yuttatarāvā’’ti
vatvā mahāparinibbānasutte dassitanayeneva buddhādike cattāro thūpārahe
pakāsetvā sarīracetiyaṃ uddissacetiyaṃ paribhogacetiyaṃ tīṇi cetiyāni visesato
paridīpetvā imā gāthā abhāsi -

195. “Pūjārahe pūjayato, buddhe yadi ca sāvake;
Papañcasamatikkante, tiṇṇasokapariddave.
196. “Te tādise pūjayato, nibbute akuto bhaye;
Na sakkā puññaṃ saṅkhātuṃ, imettamapi kenacī’’ti.

Tattha pūjituṃ arahā pūjārahā, pūjituṃ yuttāti attho. Pūjārahe pūjayatoti abhivādanādīhi ca catūhi ca paccayehi pūjentassa. Pūjārahe dasseti buddhetiādinā. Buddheti sammāsambuddhe. Yādīti yadi vā, atha vāti attho. Tattha paccekabuddheti kathitaṃ hoti, sāvake ca. Papañcasamatikkanteti samatikkantataṇhādiṭṭhimānapapañce. Tiṇṇasokapariddaveti atikkantasokapariddave, ime dve atikkanteti attho. Etehi pūjārahattaṃ dassitaṃ.

Teti buddhādayo. Tādiseti vuttagaṇavasena. Nibbuteti rāgādinibbutiyā. Natthi kutoci bhavato vā ārammaṇato vā etesaṃ bhayanti akutobhayā, te akutobhaye. Na sakkā puññaṃ saṅkhātunti puññaṃ gaṇetuṃ na sakkā. Kathanti ce? Imettamapi kenacīti imaṃ ettakaṃ, imaṃ ettakanti kenacīti apisaddo idha sambandhitabbo, kenaci puggalena mānena vā. Tattha puggalenāti tena brahmādinā. Mānenāti tividhena mānena tīraṇena dhāraṇena pūraṇena vā. Tīraṇaṃ nāma idaṃ ettakanti nayato tīraṇaṃ. Dhāraṇanti tulāya dhāraṇaṃ. Pūraṇaṃ nāma aḍḍhapasatapatthanālikādivasena pūraṇaṃ. Kenaci puggalena imehi tīhi mānehi buddhādi ke pūjayato puññaṃ vipākavasena gaṇetuṃ na sakkā pariyantarahitatoti dvīsu ṭhānesu pūjayato kiṃ dānaṃ paṭhamāṃ dharamāne buddhādī pūjayato na sakkā puññaṃ saṅkhātumuṃ, puna te tādise kilesapariniḍḍhānanimittena khandhapariniḍḍhānena nibbutepi pūjayato na sakkā saṅkhātunti bhedaṃ yujjanti. Tena hi vimānavatthumhi -

“Tiṭṭhante nibbute cāpi, same citte samaṃ phalaṃ;
Cetopaṇidhihetu hi, sattā gacchanti suggaṭi”nti.

Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpanno ahoṣīti. Yojanikaṃ kanakacetiyaṃ sattāhamākāseva aṭṭhāsi, mahantena samāgame cāhosi, sattāhaṃ cetiyaṃ nānappakārena pūjesuṃ. Tato bhinnaladdhikānaṃ laddhibhedo jāto, buddhānubhāvena taṃ cetiyaṃ sakatṭhānameva gataṃ, tattheva taṃkhaṇe mahantaṃ pāsānacetiyaṃ ahoṣīti. Tasmīṃ samāgame caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣīti.

Kassapadasabalassa suvaṇṇacetiyaavatthu navamaṃ.

Buddhavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Cuddasamo vaggo.

Paṭhamabhāṇavāraṃ niṭṭhitaṃ.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους. 14. Το κεφάλαιο για τον Βούδα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org